

**Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας Διοίκησης
Π.Μ.Σ. «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές»**

Τίτλος Μεταπτυχιακής Εργασίας:

***«Περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτικές επενδυτικών
κινήτρων στην Ελλάδα»***

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Βασιλική Κωστάρα

A.M.: 29335

Επιβλέπων Καθηγητής: Ν. Μαραβέγιας

Αθήνα, Ιούνιος 2011

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....3

1^ο Κεφάλαιο

1.1 Η περιφερειακή ανάπτυξη ως στόχος πολιτικής.....6
1.2 Το περιφερειακό πρόβλημα και η αναγκαιότητα της περιφερειακής πολιτικής.....7
1.3 Το πλαίσιο και τα μέσα άσκησης περιφερειακής πολιτικής.....11
1.4 Η συμβολή των επενδυτικών κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη.....13

2^ο Κεφάλαιο

2.1 Το περιφερειακό πρόβλημα στην Ελλάδα.....18
2.2 Περιφερειακή πολιτική και κίνητρα περιφερειακής ανάπτυξης.....21
2.3 Η συμβολή της επιχειρηματικότητας στην περιφερειακή ανάπτυξη.....34

3^ο Κεφάλαιο

3.1 Αποτελεσματικότητα της πολιτικής κινήτρων.....37
3.2 Οι επιπτώσεις της πολιτικής κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα.....42
3.3 Κριτική αποτίμηση των περιφερειακών επιπτώσεων.....56

Συμπερασματικές προτάσεις.....59

Βιβλιογραφικές πηγές.....62

Παράρτημα.....69

Αριθμός Λέξεων: 13.600

Εισαγωγή

Μεταπολεμικά η μεταβλητή του χώρου αποκτά συνεχώς μεγαλύτερη βαρύτητα στη συνάρτηση της κοινωνικής ευημερίας λόγω της ασύμμετρης διάχυσης των αποτελεσμάτων της αναπτυξιακής διαδικασίας στον χώρο και της επακόλουθης περιφερειακής οικονομικής και κοινωνικής ανισορροπίας που εκδηλώθηκε με τη μορφή των ανισοτήτων.

Η διαπίστωση ότι ο μηχανισμός της ελεύθερης αγοράς δεν δημιουργεί αυτόματα περιφερειακή ισορροπία και δε συμβάλλει στην πλήρη διαπεριφερειακή κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών έθεσε επιτακτικά το ζήτημα αναθεώρησης του υφιστάμενου μοντέλου ρύθμισης του οικονομικού συστήματος προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ανισότητες που προκαλούνται, μέσω της βελτίωσης της γεωγραφικής κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Απόρροια των ανωτέρω υπήρξε η καθιέρωση της Περιφερειακής Πολιτικής ως οργανικό κομμάτι της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής, μέσω της οποίας το Κράτος αποσκοπεί να επιτύχει δύο διαφορετικούς αλλά παράλληλα αλληλοσχετιζόμενους στόχους την οικονομική ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο που μεταφράζεται σε όρους μεγιστοποίησης της κοινωνικής ευημερίας και την βελτίωση της κοινωνικής διανομής των αποτελεσμάτων της αναπτυξιακής διαδικασίας, μέσω της άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων.

Στην προσπάθεια υλοποίησης της ανωτέρω στρατηγικής υιοθετήθηκαν διάφορες πολιτικές και μέτρα περιφερειακής ανάπτυξης με στόχο την επίτευξη της ισόρροπης οικονομικής ανάπτυξης. Μία από τις πιο διαδεδομένες πολιτικές που υιοθετήθηκε από τα περισσότερα ανεπτυγμένα Κράτη αποτέλεσε η πολιτική επενδυτικών κινήτρων, η οποία μέσω της παροχής ενισχύσεων στις οικονομικές μονάδες, προσπαθεί να επηρεάσει και να στρέψει το επενδυτικό ενδιαφέρον σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας και σε επιλεγμένες περιοχές προκειμένου να επιτευχθούν ρυθμοί ανάπτυξης.

Στην χώρα μας το περιφερειακό πρόβλημα συνίσταται στην άνιση κατανομή της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας ανάμεσα στην Αττική και την

υπόλοιπη Ελλάδα και στην αδυναμία προώθησης μιας αυτοδύναμης ανάπτυξης στην περιφέρεια. Η ελληνική αναπτυξιακή πολιτική ακολουθώντας την πορεία των ευρωπαϊκών χωρών υιοθέτησε την πολιτική επενδυτικών κινήτρων και μέσω της παροχής ενισχύσεων για τη στήριξη της βιομηχανικής δραστηριότητας επεδίωξε την ανάπτυξη της βιομηχανίας και την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Το βασικότερο εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την διαμόρφωση του πλαισίου των επενδύσεων και για την άσκηση περιφερειακής πολιτικής αποτέλεσε και αποτελεί ο αναπτυξιακός νόμος. Παράλληλα, η προσχώρηση της χώρας στην Κοινότητα σηματοδότησε μία αλλαγή σκηνικού στον τρόπο άσκησης της περιφερειακής πολιτικής δεδομένου των πόρων που εισέρευσαν στην ελληνική οικονομία και των κινήτρων που δόθηκαν στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων με απώτερο σκοπό την προώθηση της συνοχής μεταξύ των κρατών μελών.

Σκοπός της παρούσας ανάλυσης αποτελεί η αποτίμηση της συμβολής της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων που εφάρμοσε η χώρα μας διαχρονικά ως προς την περιφερειακή της διάσταση. Ειδικότερα εξετάζεται το κατά πόσο τα επενδυτικά κίνητρα που προβλέφθηκαν τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο συνέβαλαν στην επίτευξη του στόχου της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης.

Δεδομένου της περιορισμένης έκτασης της μελέτης κρίνεται σκόπιμο να αποσαφηνισθεί ότι η εν λόγω επικεντρώνεται στην εξέταση της επίδρασης και της αποτελεσματικότητας των επενδυτικών κινήτρων στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων εντός της χώρας και όχι σε σχέση με τις περιφέρειες των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών.

Ως προς την μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τη σύνταξη της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκε η συγκριτική ανάλυση, κατά βάση, των απολογιστικών στοιχείων εφαρμογής των αναπτυξιακών νόμων και των ευρωπαϊκών προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν διαχρονικά στη χώρα μας. Τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν περιλαμβάνουν τόσο πρωτογενές όσο και δευτερογενές υλικό. Το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας στηρίχθηκε στην πλούσια ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και στην οικεία ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία που διέπει την πολιτική των επενδυτικών

κινήτρων. Σημαντικές πληροφορίες αντλήθηκαν επίσης από τα επίσημα κείμενα των Υπουργείων Οικονομικών και Ανάπτυξης, των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως και από επιστημονικά περιοδικά, μελέτες και έρευνες πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και διαφόρων άλλων φορέων που ασχολούνται με το αντικείμενο και τέλος, από το διαδίκτυο.

Η παρούσα εργασία διακρίνεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται μία σύντομη περιγραφή των στόχων, του πλαισίου και των μέσων άσκησης της περιφερειακής πολιτικής και μία αναφορά στη συζήτηση που έχει αναπτυχθεί γύρω από τη συμβολή των επενδυτικών κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αρχικά γίνεται μια αναφορά στην εξέλιξη του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα και εν συνεχεία μέσω της συνοπτικής παρουσίασης του θεσμικού πλαισίου της πολιτικής κινήτρων σε εθνικό επίπεδο και της περιγραφής των κινήτρων που δόθηκαν σε ευρωπαϊκό καταβάλλεται μια προσπάθεια σκιαγράφησης της διαχρονικής εφαρμογής της εν λόγω πολιτικής στην Ελλάδα. Παράλληλα γίνεται μια σύντομη αναφορά στον παράγοντα επιχειρηματικότητα και στο πως αυτός διαρθρώνεται στην Ελλάδα και εξετάζεται η συμβολή του στη περιφερειακή ανάπτυξη.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της πολιτικής κινήτρων ως προς τις περιφερειακές της επιπτώσεις. Πιο αναλυτικά, σε ένα πρώτο επίπεδο, επιχειρείται μια σφαιρική προσέγγιση των αποτελεσμάτων της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων στην ελληνική οικονομία και ακολούθως η μελέτη επικεντρώνεται στην εξέταση της περιφερειακής διάστασης της πολιτικής και στην κριτική αποτίμηση των επιπτώσεών της ως προς τον στόχο της περιφερειακής ανάπτυξης.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τη διατύπωση ορισμένων συμπερασματικών σκέψεων και προτάσεων που απορρέουν από την προηγηθείσα ανάλυση.

1.1 Η περιφερειακή ανάπτυξη ως στόχος πολιτικής

Για μεγάλο χρονικό διάστημα η χωροταξική¹ διάσταση στην ανάλυση των οικονομικών φαινομένων ήταν παραμελημένη και το γεγονός αυτό οφειλόταν κυρίως στη νεοκλασική υπόθεση ότι η λειτουργία του μηχανισμού της αγοράς συμβάλλει στην πλήρη διαπεριφερειακή κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών και στη στάση των εθνικών κυβερνήσεων οι οποίες, μεταπολεμικά, εστίασαν την προσοχή τους στην επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης και της πλήρους απασχόλησης, έναντι της αντιμετώπισης των περιφερειακών προβλημάτων, για την εθνική τους ανασυγκρότηση (Βλιαμός Σ., 1988).

Η συστηματική θεμελίωση της περιφερειακής πολιτικής, συντελείται κυρίως μετά τον Β' παγκόσμιο Πόλεμο² όταν το μέγεθος των ανισοτήτων μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των περιφερειών διευρύνεται με αποτέλεσμα το αντικείμενο ενδιαφέροντος των θεωρητικών αναζητήσεων και των οικονομικών πολιτικών να στρέφεται στην ανάλυση της χωρικής έκφρασης των οικονομικών προβλημάτων και η μεταβλητή του χώρου να αποκτά ολοένα και περισσότερη σημασία στη συνάρτηση της κοινωνικής ευημερίας (Παπαδασκαλόπουλος Α. & Χριστοφάκης Μ.).

Η περιφερειακή πολιτική, βασικός στόχος της οποίας αποτελεί η εξισορρόπηση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων σε διαπεριφερειακό επίπεδο, καθιερώνεται ως αναπόσπαστο κομμάτι και ως βασική επιδίωξη της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής των κρατών. Ειδικότερα, μέσω αυτής επιτυγχάνεται «η καθολική ανάπτυξη (οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική) όλων των περιφερειών μιας χώρας, γιατί αυξάνεται και διαφοροποιείται η παραγωγική τους ικανότητα και

¹Ο Richardson (1972) μάλιστα χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «αν και οι χωροταξικές μελέτες έχουν μια αξιολάτρευτη παράδοση κυρίως στην Κεντρική Ευρώπη, η γρήγορη ανάπτυξη του ενδιαφέροντος στα οικονομικά της χωροταξίας και της περιφέρειας είναι σχετικά πρόσφατη. Ακόμη και σήμερα είναι δυνατόν να ισχυρισθεί κανείς ότι η χωροταξική θεωρία και τα περιφερειακά οικονομικά είναι το παιδί από άλλο πατέρα στην οικογένεια των οικονομικών».

²Το οικονομικό «δόγμα» που αναπτύχθηκε εκείνη την εποχή, υπό την επίδραση της Κεϋνσιανής θεωρίας, έθεσε τις βάσεις για την ενδυνάμωση της εφαρμογής των κρατικών παρεμβατικών πολιτικών. Ωστόσο με το πέρας του Β' Π.Π. αναδείχθηκε ο κλάδος της Περιφερειακής Επιστήμης και η σπουδαιότητα της περιφερειακής πολιτικής καθώς η υπερσυγκέντρωση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα με απρογραμμάτιστο τρόπο σε συνδυασμό με την ερήμωση της υπαίθρου δημιούργησαν έντονες περιφερειακές ανισότητες (Κρεμμυδάς Β., 1989).

εξελίσσεται η κοινωνική, θεσμική και χωροταξική τους οργάνωση» (Κόνσολας Ν., 1985; Φουτάκης Δ., 2002).

Αν και στη βιβλιογραφία δεν υπάρχει μία ενιαία και καθολικά αποδεκτή ερμηνεία για τις περιφερειακές ανισότητες, οι θεωρίες της περιφερειακής ανάπτυξης που αναπτύχθηκαν μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικές κατηγορίες με κριτήριο την «κατεύθυνση προς την οποία κάθε προσέγγιση δέχεται ότι «κινούνται» οι ανισότητες» (Μαραβέγιας Ν., 1990; Πολύζος Σ., 2011). Την πρώτη κατηγορία αποτελούν οι θεωρίες της αυτοεξισορρόπησης-ανάπτυξης³ (θεωρίες σύγκλισης), σύμφωνα με τις οποίες οι μηχανισμοί της ελεύθερης αγοράς μακροχρόνια τείνουν να εξαλείψουν και να εξισορροπήσουν τις υπάρχουσες χωρικές οικονομικές ανισότητες.

Οι θεωρίες της ανισοροπίας-υπανάπτυξης⁴ (θεωρίες απόκλισης) αποτελούν τη δεύτερη κατηγορία και υποστηρίζουν ότι οι ανισότητες είναι δομικό στοιχείο του καπιταλιστικού συστήματος και έχουν την τάση να διευρύνονται όσο η οικονομία λειτουργεί σύμφωνα με το πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς. Συνεπώς η κρατική παρέμβαση είναι απαραίτητη για τη μείωση των ανισοτήτων και την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης (Λαμπριανίδης Λ. 2001).

1.2 Το περιφερειακό πρόβλημα και η αναγκαιότητα της περιφερειακής πολιτικής

Ως περιφερειακό πρόβλημα ορίζεται η ύπαρξη χωρικής ασυμμετρίας στην αναπτυξιακή διαδικασία μιας χώρας ή ενός ευρύτερου γεωγραφικού χώρου και η επακόλουθη περιφερειακή ανισοροπία με αποτέλεσμα την εμφάνιση ανισοτήτων που εκδηλώνονται με τη μορφή άνισων ευκαιριών σε οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό και κοινωνικό επίπεδο και έντονων διαφορών στο επίπεδο ευημερίας μεταξύ περιφερειών (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004; Πολύζος Σ., 2011).

³Στην κατηγορία αυτή ανήκουν μεταξύ άλλων οι θεωρίες του διαπεριφερειακού εμπορίου, της εξαγωγικής βάσης, της τομεακής διάρθρωσης και της έλλειψης-αφθονίας πόρων.

⁴Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται μεταξύ άλλων οι θεωρίες της σωρευτικής αιτιότητας, των πόλων ανάπτυξης και της εξάρτησης.

Ειδικότερα, η ουσία του προβλήματος έγκειται στην διαπίστωση ότι ο μηχανισμός της ελεύθερης αγοράς δεν δημιουργεί αυτόματα περιφερειακή ισορροπία και στο ότι οι περιφερειακές ανισότητες που παρατηρούνται διαχρονικά μπορούν να προσδιοριστούν με την χρήση μιας σειράς δεικτών μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται το ποσοστό ανεργίας, το κατά κεφαλήν εισόδημα και ο ρυθμός ανάπτυξης του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος (Κόνσολας Ν., 1997).

Ο προσδιορισμός των βασικών αιτιών που προκαλούν το περιφερειακό πρόβλημα⁵ αποτελεί μία σύνθετη διαδικασία, ωστόσο μεταξύ των κυριότερων αναφέρονται τα εξής (Κόνσολας Ν., 1997):

- *Οι γεωγραφικοί παράγοντες που σχετίζονται με την εδαφολογική διαμόρφωση μιας περιφέρειας, την ύπαρξη ή όχι φυσικών πόρων και την γεωγραφική της θέση, καθώς η έλλειψη φυσικών πόρων και η απόσταση της από τα ανεπτυγμένα αστικά κέντρα αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάπτυξη της επηρεάζοντας αρνητικά την επιχειρηματική δραστηριότητα.*
- *Η δομή της οικονομίας των περιφερειών συνιστά κρίσιμο μέγεθος στη διαχρονική εξέλιξη του περιφερειακού προβλήματος, καθώς διαπιστώνεται ότι περιφέρειες με παραδοσιακούς κλάδους παραγωγής ή με βιομηχανίες καθυστερημένης τεχνολογίας ή που η δομή της οικονομίας τους είναι μονοκλαδική είναι πιο πιθανό να εμφανίσουν αναπτυξιακά προβλήματα όταν μεταβληθούν οι συνθήκες ζήτησης των προϊόντων που παράγουν.*
- *Η χαμηλή κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου, καθώς έχει παρατηρηθεί ότι η κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών δεν εκδηλώνεται στον χρόνο και με τον τρόπο που απαιτείται και ότι το κοινωνικό κόστος της μετακίνησης της εργασίας είναι ιδιαίτερα υψηλό με αποτέλεσμα να*

⁵Για την διερεύνηση της πολυμορφίας του περιφερειακού προβλήματος στην ανάλυση χρησιμοποιούνται τέσσερα κριτήρια το *ειδολογικό*, το οποίο αναφέρεται στο είδος και στην προέλευση των ανισοτήτων που εμφανίζονται με τη μορφή άνισων ευκαιριών (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο), το *χωροταξικό ή λειτουργικό*, το οποίο ερμηνεύει τις ανισότητες στον χώρο κυρίως μέσα από το δίπολο κέντρου-περιφέρειας, το *αναπτυξιακό* το οποίο ερευνά τις ανισότητες με βάση το επίπεδο και το ρυθμό ανάπτυξης που εμφανίζονται και τέλος το *κλαδικό* κριτήριο το οποίο εστιάζει στην μελέτη της παραγωγικής δομής της κάθε περιοχής, ειδικότερα βλ. Κόνσολας Ν., 1997.

προκαλούνται περιφερειακές ανισότητες τόσο σε επίπεδο απασχόλησης όσο και εισοδήματος.

- *Οι θεσμικοί, πολιτικοί και πολιτιστικοί παράγοντες.* Το θεσμικό πλαίσιο οργάνωσης του κράτους και ο μηχανισμός λήψης αποφάσεων για τα προβλήματα των περιφερειών επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την ανάπτυξη σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς παρατηρείται ότι όσο πιο συγκεντρωτικό είναι το σύστημα διοίκησης τόσο πιο αποδυναμωμένος ο ρόλος των περιφερειών δημιουργώντας διάφορα προβλήματα στην οικονομική τους ανάπτυξη. Επίσης, πολιτικές αποφάσεις και πολιτιστικοί παράγοντες όπως το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων επηρεάζουν την αναπτυξιακή πορεία της κάθε περιφέρειας.
- *Οι εξωτερικές οικονομίες* αποτελούν κύριο παράγοντα προσέλκυσης οικονομικών δραστηριοτήτων προς τα αστικά κέντρα καθώς ενισχύουν το δυϊστικό πρότυπο χωρικής ανάπτυξης μεταξύ ανεπτυγμένων και λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών. Ο εφοδιασμός των μεγάλων αστικών κέντρων με ολοκληρωμένα δίκτυα μεταφορών και επικοινωνιών σε συνδυασμό με την ύπαρξη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού έχει ως συνέπεια την εγκατάσταση των επιχειρήσεων και των κέντρων λήψης αποφάσεων σε αυτά.
- *Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες.* Το φυσικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιφέρεια διαμορφώνουν την περιβαλλοντικής της εικόνα, η οποία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα προσέλκυσης επενδύσεων.
- *Η έλλειψη διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων,* καθώς η έλλειψη των προϋποθέσεων ανάπτυξης εφευρέσεων, νέων προϊόντων ή απορρόφησης των αποτελεσμάτων της τεχνολογικής έρευνας εντείνει ακόμη περισσότερο το περιφερειακό πρόβλημα.
- *Ο εξωτερικός έλεγχος,* καθώς οι αποφάσεις των επιχειρήσεων, η διοίκηση των οποίων βρίσκεται εκτός περιφέρειας, ενδέχεται να δημιουργήσουν περιφερειακό πρόβλημα λόγω της ελλιπούς πληροφόρησης των τοπικών συνθηκών και αναγκών.

- *Η περιορισμένη επιχειρηματική πρωτοβουλία σε συνδυασμό με την απουσία επιχειρηματικού κλίματος διευρύνουν τις ανισότητες σε διαπεριφερειακό επίπεδο.*

Η αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την άσκηση της οικονομικής πολιτικής των κρατών και συνάμα αποτελεί άμεση προτεραιότητα της πολιτικής συνοχής που ασκείται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Απώτερη επιδίωξη της περιφερειακής πολιτικής αποτελεί η αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκαλεί η ανάπτυξη στον χώρο και ως αντικειμενικοί στόχοι της ορίζονται μεταξύ άλλων, η μείωση των διαφορών στο κατά κεφαλήν εισόδημα, η μείωση της ανεργίας, η μείωση των πληθυσμιακών πιέσεων και η διατήρηση και ενίσχυση του πολιτιστικού περιβάλλοντος σε περιφερειακό επίπεδο (Σκούντζος Θ., 1996).

Συνεπώς ως περιφερειακή πολιτική ορίζεται *«ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε κάποια προγράμματα, για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας»*. Ειδικότερα, με την άσκηση της επιδιώκεται η επίτευξη δύο αλληλοσχετιζόμενων στόχων αφενός η οικονομική ανάπτυξη και η συνακόλουθη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας και αφετέρου η άμβλυνση των δια (ενδο) περιφερειακών ανισοτήτων (Κόνσολας Ν., 1997).

Αναφορικά με την αναγκαιότητα άσκησής της, η κυριότερη επιχειρηματολογία περιστρέφεται γύρω από το δίπολο *«αποτελεσματικότητα - ισότητα»*. Εν συντομία, το κριτήριο της αποτελεσματικότητας αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας, ενώ το κριτήριο της ισότητας επιδιώκει τη μείωση των περιφερειακών διαφορών στους δείκτες ευημερίας και ανάπτυξης (Πετράκος Γ., Ψυχάρης Γ., 2004).

Αν και στην πράξη διαπιστώνεται ότι οι λόγοι που υπαγορεύουν την θεσμική παρέμβαση της πολιτείας σχετίζονται περισσότερο με την ανάγκη εξασφάλισης συνθηκών σταθερότητας και ανάπτυξης σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο παρά με ανθρωπιστικές αξίες και ευαισθησίες, το ζητούμενο αποτελεί η ταυτόχρονη

ικανοποίηση⁶ των δύο αυτών κριτηρίων κατά την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής.

Εντούτοις, οι σημαντικότεροι λόγοι που συνηγορούν υπέρ της επίλυσης του περιφερειακού προβλήματος και συνεπώς υπέρ της αναγκαιότητας άσκησης περιφερειακής πολιτικής είναι δυνατόν να ταξινομηθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες στους *οικονομικούς* (διόρθωση της ανεπάρκειας των δυνάμεων της αγοράς, κλπ), στους *κοινωνικοπολιτικούς* (αντιμετώπιση περιφερειακής ανεργίας, κλπ) και στους *περιβαλλοντικούς* (προώθηση αειφόρου ανάπτυξης, κλπ) (Κόνσολας Ν., 1997).

Από την προηγηθείσα ανάλυση συνάγεται ότι η άσκηση της περιφερειακής πολιτικής αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου να αντιμετωπιστεί το περιφερειακό πρόβλημα μέσω της ικανοποίησης των κριτηρίων αποτελεσματικότητας και ισότητας. Ωστόσο η πραγμάτωση των στόχων της περιφερειακής πολιτικής είναι συνάρτηση του πλαισίου, του οικονομικού περιβάλλοντος εντός του οποίου ασκείται κάθε φορά καθώς και των διαθέσιμων εργαλείων και μέσων που χρησιμοποιούνται προς το σκοπό αυτό.

1.3 Το πλαίσιο και τα μέσα άσκησης της περιφερειακής πολιτικής

Η αποτελεσματικότητα της περιφερειακής πολιτικής εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την διαπίστωση και μελέτη των αιτιών που προκάλεσαν την εμφάνιση του περιφερειακού προβλήματος και από το επίπεδο ανάπτυξης της χώρας στην οποία ασκείται. Ειδικότερα, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της κάθε χώρας και των περιφερειών⁷ της

⁶ Για μια διεξοδικότερη ανάλυση βλ. ό.π. και Πολύζος Σ. (2011).

⁷ Η περιφερειακή πολιτική εξαρτάται από το επίπεδο ανάπτυξης της κάθε χώρας. Ο Stilwell (1972) διακρίνει τέσσερα επίπεδα ανάπτυξης: *το προβιομηχανικό, του οικονομικού μετασχηματισμού, το βιομηχανικό και το μεταβιομηχανικό*. Για παράδειγμα, το βιομηχανικό στάδιο ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από τη συνύπαρξη διαφορετικών προβλημάτων καθώς ορισμένες περιφέρειες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν προβλήματα υπανάπτυξης ενώ από την άλλη ανεπτυγμένες περιφέρειες περιοχές ενδέχεται να είναι αντιμετώπιζόμενες με προβλήματα βιομηχανικής παρακμής. Συνεπώς, ο ρόλος της περιφερειακής πολιτικής είναι κρίσιμος και σύνθετος, αναλυτικότερα βλ. ό.π.

προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της οικονομικής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο και η άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Παράλληλα ένα άλλο κρίσιμο σημείο το οποίο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά τη χάραξη και εφαρμογή της περιφερειακής πολιτικής είναι το *«κατά πόσο αυτή θα πρέπει να επιδιώκει τη βελτίωση της ευημερίας των ανθρώπων που ζουν στις προβληματικές περιοχές ή τη βελτίωση της ευημερίας των ίδιων των περιοχών»* (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Ανάλογα με την επιδίωξη καθορίζονται η εκάστοτε στρατηγική και τα μέσα που υιοθετούνται κατά την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής. Ειδικότερα, οι πολιτικές ευημερίας των ανθρώπων υιοθετούν τη νεοκλασική υπόθεση, ακολουθώντας τη λογική *«οι εργάτες στην εργασία»* και αποσκοπούν στην προώθηση μέτρων που ενθαρρύνουν την κινητικότητα της εργασίας (Κόνσολας Ν., 1997).

Αντιθέτως, οι πολιτικές ευημερίας των περιοχών οικειοποιούνται την αντίστροφη λογική *«η εργασία στους εργάτες»* και υιοθετούν μέτρα που ευνοούν την αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης των προβληματικών περιοχών, προωθούν δηλαδή την κινητικότητα του κεφαλαίου. Το βασικότερο μέσο που εξυπηρετεί την ανωτέρω πολιτική αποτελεί η παροχή επενδυτικών κινήτρων σε επιχειρήσεις προκειμένου να εγκατασταθούν στις εν λόγω περιοχές.

Συνεπώς ανάλογα αφενός, με την εκάστοτε πολιτική που ακολουθείται και αφετέρου, με τις αναπτυξιακές ανάγκες και ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής υιοθετούνται τα κατάλληλα μέτρα και μέσα περιφερειακής πολιτικής. Ο πιο διαδεδομένος τρόπος ταξινόμησης των μέτρων είναι *σε μακροοικονομικό επίπεδο* (δημοσιονομικά και νομισματικά μέτρα), *σε μικροοικονομικό* (αύξηση κινητικότητας παραγωγικών συντελεστών, επηρεασμός τόπου εγκατάστασης επιχειρήσεων) και *σε σειρά σπουδαιότητας ή τυχαίας κατανομής* (Σκούντζος Θ., 1996).

Αναφορικά με τα μέσα άσκησης της αυτά διακρίνονται σε παραδοσιακά και νέα (Κόνσολας Ν., 1997). Στα κύρια παραδοσιακά μέσα περιφερειακής πολιτικής συγκαταλέγονται οι υποδομές στον οικονομικό και στον κοινωνικό τομέα, η παροχή αναπτυξιακών κινήτρων, οι πολιτικές αποκέντρωσης του δημοσίου τομέα, οι έλεγχοι

και περιορισμοί κυρίως της εγκατάστασης βιομηχανιών σε ανεπτυγμένες περιοχές, ενώ ως *δευτερεύοντα παραδοσιακά* ορίζονται οι πολιτικές ανθρωπίνου δυναμικού, άυλων υποδομών, αντιμετώπισης της βιομηχανικής παρακμής, διασυνοριακής συνεργασίας και εγκατάστασης επιστημονικών ιδρυμάτων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τη δεκαετία του '80 έκαναν την εμφάνισή τους τα *νέα μέσα* περιφερειακής πολιτικής ως απάντηση στην αδυναμία της παραδοσιακής περιφερειακής πολιτικής να επιτύχει τον στόχο της άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων και να προωθήσει την ενδογενή ανάπτυξη. Τα νέα μέσα που χρησιμοποιεί η νέα αυτή στρατηγική είναι η τοπική ανάπτυξη, η μικρομεσαία επιχείρηση (ΜΜΕ) η νέα τεχνολογία και οι Τεχνοπόλεις (Κόνσολας Ν., 1997).

1.4 Η συμβολή των επενδυτικών κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη

Η συνεχής μεγέθυνση των περιφερειακών ανισοτήτων ανέδειξε, όπως προείπαμε, τη σημασία του παράγοντα χώρου στη συνάρτηση της κοινωνικής ευημερίας και ειδικότερα τη σημασία της χωροθέτησης των επιχειρήσεων στην περιφερειακή ανάπτυξη⁸, καθώς η συστηματική έρευνα και η γνώση των παραγόντων που επηρεάζουν τις χωροθετικές αποφάσεις συμβάλλει με ουσιαστικό τρόπο στην αποτελεσματική διαμόρφωση μέτρων και στην ορθή υιοθέτηση μέσω περιφερειακής πολιτικής με στόχο τον επηρεασμό του τόπου εγκατάστασης των επιχειρήσεων και των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Η εξέταση των μεταβλητών που επηρεάζουν τον τόπο εγκατάστασης των επιχειρήσεων αποτέλεσε αντικείμενο ανάλυσης πολλών θεωρητικών προσεγγίσεων⁹,

⁸ Ειδικότερα, οι θεωρίες της χωρικής κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων μαζί με τη θεωρία του Myrdal για τις περιφερειακές ανισότητες (σωρευτική αιτιότητα) αποτελούν την σημαντικότερη συμβολή στην εξέλιξη της οικονομικής του χώρου. Οι σπουδαιότερες θεωρίες της ομάδας αυτής αναπτύχθηκαν από τους Crisaller (κεντρική θέση), Perroux (πόλοι μεγέθυνσης) και Boudeville (πόλοι ανάπτυξης) σε μια προσπάθεια να ερμηνεύσουν την χωρική κατανομή των δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με τη διασπορά των οικιστικών μονάδων (Κόνσολας Ν. κ.α.).

⁹ Ο Johann-Heinrich von Thunen (1826) ήταν ο πρώτος που ασχολήθηκε με τις σχέσεις μεταξύ γεωργικής παραγωγής, αγορών και απόστασης. Ο Alfred Weber (1909) θεωρείται ο θεμελιωτής της θεωρίας για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης της βιομηχανίας και ανέδειξε ως κρίσιμους παράγοντες χωροθέτησης των επιχειρήσεων τις έννοιες της ελαχιστοποίησης του κόστους μεταφοράς και του εργατικού κόστους. Ο Crisaller (1933) και μετέπειτα ο Losch (1954) διατύπωσαν την θεωρία

ωστόσο το φαινόμενο της χωροθέτησης τους είναι ιδιαίτερα σύνθετο καθώς «αποτελεί το αποτέλεσμα μιας κοινωνικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων από τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής, οι οποίοι λειτουργούν υπό την επήρεια πολλών παραγόντων όπως, οικονομικών, πολιτικών, ιδεολογικών, πολιτιστικών, συναισθηματικών, κ.λπ.» (Λαμπριανίδης Λ., 2002).

Σχηματικά, σε μια απόπειρα κατηγοριοποίησης τους διακρίνονται οι εξής ομάδες, *οι παράγοντες της ζήτησης*, όπως το μέγεθος της ζήτησης του προϊόντος και η εγγύτητα στους καταναλωτές, *οι παράγοντες του κόστους* όπως το κόστος των παραγωγικών συντελεστών και το μεταφορικό κόστος και *οι προσωπικοί παράγοντες* όπως η ποιότητα του περιβάλλοντος και η ύπαρξη ασφάλειας στην περιοχή (Walker D. & Chapman K., 1992).

Ειδικότερα, τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος μιας περιφέρειας, η ύπαρξη φυσικών πόρων, η ποιότητα του εργατικού δυναμικού, η ύπαρξη βασικών υποδομών, η προσβασιμότητα στις αγορές, οι εξωτερικές οικονομίες και το επιχειρηματικό κλίμα συνιστούν ορισμένους από τους σημαντικότερους παράγοντες επηρεασμού της ανωτέρω επιλογής (Πετράκης Π., 1990).

Εντούτοις και ακολουθώντας τις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής, η συζήτηση γύρω από την χωροθέτηση των επιχειρήσεων εμπλουτίζεται συνεχώς και από άλλους παράγοντες όπως η ύπαρξη εξειδικευμένου ανθρωπίνου δυναμικού σε μια περιφέρεια, η λειτουργία ερευνητικών κέντρων και Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και η επίδραση της ασκούμενης κρατικής πολιτικής.

Ο ρόλος του σύγχρονου κράτους επιτάσσει την προσπάθεια για παρέμβαση μέσω των διαφόρων πολιτικών του προκειμένου να εξομαλυνθούν οι οποιεσδήποτε στρεβλώσεις εμφανίζονται λόγω της αδυναμίας των νόμων της ελεύθερης αγοράς να καταναείμουν ομαλά τους οικονομικούς πόρους και να διασφαλίσουν ισόρροπη ανάπτυξη τομέων και περιοχών. Ειδικότερα, για την καταπολέμηση των

της κεντρικής θέσης κατά την οποία οι επιχειρήσεις επιλέγουν τον τόπο εγκατάστασης που τους επιτρέπει την εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής ζήτησης για τα προϊόντα τους. Επίσης, πολλοί αναλυτές αναφέρουν ως κρίσιμο παράγοντα χωροθέτησης των οικονομικών δραστηριοτήτων τις οικονομίες συγκέντρωσης καθώς προκύπτουν πολλά οφέλη για τις επιχειρήσεις από τη συγκέντρωσή τους σε συγκεκριμένα σημεία στο χώρο, αναλυτικότερα βλ. Πολύζος Σ. (2011).

περιφερειακών ανισοτήτων, σχεδόν όλες οι εθνικές κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ από καιρό έχουν υιοθετήσει πολιτικές και μέτρα που αποσκοπούν στην προώθηση της ανάπτυξης στις λιγότερο ευημερούσες περιοχές (Faini R. & Schiantarelli F., 1987).

Η πολιτική επενδυτικών κινήτρων εντάσσεται στα πλαίσια της ανωτέρω προσπάθειας και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες επηρεασμού του τόπου εγκατάστασης των επιχειρήσεων, καθώς στοχεύει στην προώθηση των επενδύσεων¹⁰, μέσω της παροχής ενισχύσεων στις οικονομικές μονάδες, σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας επιδιώκοντας ταυτόχρονα και τον στόχο της περιφερειακής ανάπτυξης. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πολιτική αυτή δεν λειτουργεί αυτόματα τουναντίον εντάσσεται σε μια γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική.

Αναλυτικότερα, οι βασικότεροι σκοποί που επιδιώκονται μέσω της πολιτικής αυτής συνίστανται στην προώθηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων¹¹ και στη μείωση της άνισης χωρικής κατανομής τους, στην ενίσχυση της τεχνολογικής προόδου της οικονομίας, στην εξοικονόμηση περιορισμένων φυσικών πόρων και στην περιβαλλοντική προστασία από τη ρύπανση (Λεμονιάς Ε., 1985).

Η συμβολή των ιδιωτικών επενδύσεων είναι καίριας σημασίας στην οικονομική ανάπτυξη¹² μιας χώρας καθώς μεταξύ άλλων συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικής δραστηριότητας της οικονομίας, στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, καλλιεργώντας ένα θετικό κλίμα ασφάλειας για τη χώρα και στην *ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη*, μέσω της προώθησης της αποκέντρωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην περιφέρεια με αποτέλεσμα την διατήρηση του εργατικού δυναμικού μέσω της προσφοράς νέων θέσεων εργασίας (Begg I., 2002; Polyzos S. & Minetos S., 2007).

¹⁰ Ο όρος επένδυση αναφέρεται στην δαπάνη στην οποία προβαίνει ο επενδυτής για την προμήθεια ή δημιουργία κεφαλαιουχικού εξοπλισμού (πχ κτιριακές εγκαταστάσεις, κλπ) και η οποία θα χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών. Παράλληλα ως επένδυση θεωρείται και η ποσοτική ή ποιοτική μεταβολή (αύξηση ή μείωση) των προϊόντων.

¹¹ Ως παραγωγικές δραστηριότητες θεωρούνται η μεταποίηση, τα μεταλλεία-ορυχεία και ο τουρισμός, βλ. Λεμονιάς Ε., (1985).

¹² Επίσης, βλ. Νικολαΐδης Μ., Χριστοπούλου Ο., Καρασαββόγλου Α., Μανδήλας Α. & Μαδυτινός Δ. (2009).

Το μέσο το οποίο χρησιμοποιεί η ανωτέρω πολιτική είναι η παροχή διαφόρων κατηγοριών κινήτρων. Τα αναπτυξιακά κίνητρα αποτελούν *«μέρος ενός πλαισίου πολιτικής οικονομικής ανάπτυξης που προωθείται από το Κράτος με την παροχή άμεσων κινήτρων στους φορείς που παίρνουν ορισμένες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, αλλά και με την άρση των αντικινήτρων που ισχύουν και γενικότερα με την δημιουργία κατάλληλου κλίματος για την ενθάρρυνση των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών»* (Λεμονιάς Ε., 1985).

Στην πράξη, δηλαδή μέσω των επενδυτικών κινήτρων συντελείται μια πολιτική μεταφοράς πόρων από το Κράτος και την κοινωνία γενικότερα, σε επιλεγμένες περιοχές και στους πιο αδύνατους κρίκους της οικονομίας προκειμένου να επιτευχθούν ρυθμοί ανάπτυξης. Τα επιχειρήματα που συνηγορούν υπέρ αυτής της θέσης έγκεινται στο ότι μέσω της εγκατάστασης επιχειρήσεων στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές αποτρέπεται η μετανάστευση εργατικού δυναμικού στις ανεπτυγμένες και αντισταθμίζονται οι αντικοινωνικές κλίμακας που σχετίζονται με τον κορεσμό και την περιβαλλοντική υποβάθμιση που υφίστανται τα ανεπτυγμένα αστικά κέντρα (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004; Delitheou V.).

Από την άλλη, υπάρχει και αντίλογος ο οποίος υποστηρίζει ότι η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη που επιδιώκεται μέσω της παροχής κινήτρων είναι ευκαιριακή, αναποτελεσματική και μη βιώσιμη, καθώς έρχεται σε αντίθεση με το μηχανισμό της αγοράς, κατευθύνοντας το κεφάλαιο σε προβληματικές περιοχές. Επίσης, υποστηρίζεται ότι με την μέθοδο αυτή δεν δημιουργούνται κατ' ανάγκη νέες θέσεις εργασίας και υποσκάπτεται η δυνατότητα δημιουργίας επιχειρηματικού κλίματος στις υπό βοήθεια περιοχές.

Αν και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της πολιτικής κινήτρων αποτελεί αντικείμενο ανάλυσης επόμενου κεφαλαίου, αξίζει να σημειωθεί ότι σε κάθε περίπτωση είναι συνάρτηση των στόχων και προτεραιοτήτων της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής που ακολουθείται, του επιπέδου ανάπτυξης της κάθε χώρας και εξαρτάται κυρίως από την μορφή και την ένταση που προσλαμβάνουν τα παρεχόμενα αναπτυξιακά κίνητρα.

Αναφορικά με την μορφή των κινήτρων, αυτά μπορεί να είναι γενικά ή ειδικευμένα και μπορεί να χαρακτηρίζονται από ουδετερότητα ή να ωθούν φορείς προς συγκεκριμένη κατεύθυνση. Τα παλαιότερα και πιο διαδεδομένα αναπτυξιακά κίνητρα εντάσσονται στην ομάδα των φορολογικών¹³ απαλλαγών ή ελαφρύνσεων και πιο συγκεκριμένα τα κίνητρα αυτού του είδους είναι οι φορολογικές εκπτώσεις από τα κέρδη της επιχείρησης και οι πρόσθετες αποσβέσεις, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, με κύριο σκοπό την αύξηση της ρευστότητας των επιχειρήσεων.

Οι επιδοτήσεις, επιχορηγήσεις και κεφαλαιακές ενισχύσεις (grants) αποτελούν την δεύτερη ομάδα κινήτρων. Μεταξύ των σημαντικότερων πλεονεκτημάτων τους συγκαταλέγονται η αύξηση της ρευστότητας για την κάλυψη των δαπανών και ο άμεσος υπολογισμός της σχέσης κόστους-οφέλους από την επιχείρηση. Στον αντίποδα, ως μειονεκτήματα αναφέρονται η ενίσχυση των επενδύσεων εντάσεως κεφαλαίου έναντι των εντάσεως εργασίας που συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη και η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού (Λεμονιάς Ε., 1985).

Επιχειρώντας μία συγκριτική αποτίμηση των δύο κατηγοριών κινήτρων που αναλύθηκαν διαπιστώνεται ότι η ομάδα των επιχορηγήσεων-επιδοτήσεων βρίσκεται υψηλότερα στις προτιμήσεις των ανεπτυγμένων κρατών κυρίως επειδή η λειτουργία τους είναι πιο διαφανής και αποτελεσματική, καθώς αφενός διευκολύνουν την ανάληψη επενδύσεων και αφετέρου καλύπτουν τόσο τις παλαιές όσο και τις νεοσυσταθείσες επιχειρήσεις (Savoie D., 1985).

Ωστόσο μία τέτοιου είδους σύγκριση προϋποθέτει ότι έχουν ληφθεί υπόψη όλα τα χαρακτηριστικά του συστήματος των κινήτρων που ισχύει κάθε φορά.

¹³Ο Κόνσολας Ν. (1997) αναφέρει ότι αν και η περιφερειακή διαφοροποίηση των φορολογικών κινήτρων έχει άμεση επίδραση στη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων των επιχειρήσεων, ωστόσο το σύστημα αυτών των κινήτρων έχει ορισμένα σοβαρά μειονεκτήματα όπως ότι δημιουργεί φορολογικές ανισότητες, οδηγεί σε απώλεια φορολογικών εσόδων και σε κίνδυνο νόθευσης των όρων του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Παράλληλα, διαπιστώθηκε ότι έχουν «χαμηλό ελκτικό αποτέλεσμα» για τις ηγετικές επιχειρήσεις, οι οποίες επηρεάζονται περισσότερο από παράγοντες όπως οι υποδομές και η ύπαρξη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

2.1 Το περιφερειακό πρόβλημα στην Ελλάδα

Οι λόγοι που συνέβαλαν καθοριστικά στην περιφερειακή υπανάπτυξη με το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου είναι η χαμηλή παραγωγικότητα¹⁴ του πρωτογενούς τομέα, ο οποίος αποτέλεσε τη «ραχοκοκαλιά» της οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις περιφέρειες, εκτός Αττικής και η υπερσυγκέντρωση των δραστηριοτήτων υψηλής παραγωγικότητας στην περιοχή της Αττικής σε μια προσπάθεια να αξιοποιηθεί ο κεφαλαιουχικός εξοπλισμός που είχε διασωθεί, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν δυνάμεις που επηρέασαν σημαντικά την επιλογή του τύπου εγκατάστασης των επιχειρήσεων.

Συνεπώς, το περιφερειακό πρόβλημα στην Ελλάδα εκδηλώθηκε σε όρους ανισοτήτων στην κατανομή της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας μεταξύ αφενός του κέντρου (Αττική) και της περιφέρειας με σοβαρές κοινωνικοοικονομικές και δημογραφικές συνέπειες και αφετέρου μεταξύ των διαφόρων περιοχών της χώρας, οι οποίες ωστόσο δεν εκφράστηκαν με την ίδια ένταση λόγω της τάσης συγκέντρωσης προς τα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης (Βλιαμός Σ.).

Συνοπτικά τα κύρια χαρακτηριστικά του περιφερειακού προβλήματος της Ελλάδας αποτελούν η υπερσυγκέντρωση του πληθυσμού και της οικονομικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, με αποτέλεσμα την άνιση κατανομή των αποτελεσμάτων της αναπτυξιακής διαδικασίας, το δημογραφικό πρόβλημα λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης και η αδυναμία προώθησης μιας αυτοδύναμης ανάπτυξης στην περιφέρεια.

Οι παράγοντες οι οποίοι επηρέασαν και εξακολουθούν να επηρεάζουν το μέγεθος των περιφερειακών ανισοτήτων μπορούν να διακριθούν σε ιστορικούς, γεωμορφολογικούς, οικονομικούς και πολιτικούς. Σύμφωνα με μελέτες διαπιστώνεται ότι ο ιδιαίτερα κατακερματισμένος φυσικός και οικονομικός χώρος και η άνιση

¹⁴Η διαπίστωση αυτή οφείλεται κυρίως στο μικρό μέγεθος και στον κατακερματισμό της αγροτικής ιδιοκτησίας, στη δυσμενή διάρθρωση της παραγωγής, στην μορφολογία του εδάφους και στο χαμηλό επίπεδο εκσυγχρονισμού των μεθόδων παραγωγής. Όλα τα ανωτέρω αποτέλεσαν ανασταλτικούς παράγοντες στην αύξηση των εισοδημάτων και στη βελτίωση του επιπέδου ζωής του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών.

κατανομή των φυσικών πόρων, σε συνδυασμό με τις ιστορικές συγκυρίες, το συγκεντρωτικό διοικητικό σύστημα οργάνωσης του ελληνικού κράτους και την ανεπάρκεια της αναπτυξιακής και δη της περιφερειακής πολιτικής ευθύνονται πολλάκις για την διαχρονικότητα του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Παράλληλα, οικονομικοί παράγοντες όπως η δημιουργία οικονομιών κλίμακας και συγκεντρώσης λόγω της προσέλκυσης πλήθους δραστηριοτήτων στις ανεπτυγμένες περιοχές (Αθήνα και Θεσσαλονίκη), η συνακόλουθη εγκατάσταση¹⁵ μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων στις εν λόγω περιοχές, η διάρθρωση της παραγωγικής δραστηριότητας του κάθε νομού και το ανθρώπινο δυναμικό, το φαινόμενο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και τέλος, οι πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης που υιοθετήθηκαν επηρέασαν και εξακολουθούν να ασκούν επιρροή στη μορφή και στο ύψος των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα.

Ωστόσο, πρέπει να αναφερθεί ότι οι εκτιμήσεις για το μέγεθος των περιφερειακών ανισοτήτων και οι πολιτικές οι οποίες είναι αναγκαίες για τη μείωσή τους ποικίλουν, ανάλογα με τις διάφορες προσεγγίσεις και τεχνικές που υιοθετεί ο κάθε ερευνητής οδηγώντας κάθε φορά σε διαφορετικά συμπεράσματα. Για παράδειγμα, παρά το γεγονός ότι οι εκτιμήσεις για τις περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα με βάση τον δείκτη του κατά κεφαλήν (κ.κ.) ΑΕΠ είναι ότι αυτές είναι περιορισμένες, η χρήση πιο σύνθετων δεικτών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν σημαντικές ανισότητες οι οποίες με την πάροδο του χρόνου παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα, έστω και αν καταβλήθηκε μια προσπάθεια συστηματικής άσκησης περιφερειακής πολιτικής τις τελευταίες δεκαετίες (Petrakos G. & Psycharis Y.).

¹⁵Οι Πολύζος Σ. & Πετράκος Γ. (2001) διενήργησαν σχετική έρευνα για τους παράγοντες χωροθέτησης των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, τους οποίους ταξινόμησαν σε δύο κατηγορίες, ανάλογα με την «προέλευση» τους, στους *εξωγενείς* και στους *ενδογενείς* παράγοντες. Ως *εξωγενείς* παράγοντες ορίζονται εκείνοι των οποίων η προέλευση είναι ανεξάρτητη των χαρακτηριστικών της περιφέρειας όπως το πληθυσμιακό ή οικονομικό δυναμικό, η χωροθέτηση, οργάνωση και λειτουργία Βιομηχανικών Περιοχών (ΒΙ.ΠΕ.), η κρατική πολιτική μέσω της θεσμοθέτησης επενδυτικών κινήτρων, η ανάπτυξη βασικών υποδομών και η θέση του αστικού κέντρου στη διοικητική ιεραρχία της περιφέρειας. Ως *ενδογενείς* παράγοντες ορίζονται εκείνοι των οποίων η προέλευση σχετίζεται με την ίδια την περιφέρεια και έχουν σχέση με τα ιδιαίτερα οικονομικά, κοινωνικά και φυσικά χαρακτηριστικά της, όπως τα πληθυσμιακά της χαρακτηριστικά και το φυσικό περιβάλλον, η οικονομική ευημερία και η θέση της στον οικονομικό χάρτη της χώρας και ο παραγωγικός της δυναμισμός, όπως εμφανίζεται στη συνολική διαχρονική εξέλιξη του παραγόμενου προϊόντος και της απασχόλησης.

Ειδικότερα με βάση διαχρονικά στατιστικά στοιχεία¹⁶ οι μετρήσεις με βάση το κ.κ. ΑΕΠ παρέχουν μία στρεβλή εικόνα της πραγματικής κατάστασης αναφορικά με την οικονομική δραστηριότητα στην Αττική και σε ορισμένους άλλους νομούς. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει αν κανείς μελετήσει την κατάταξη των περιφερειών με βάση τον εν λόγω δείκτη, όπου ο νομός Αττικής αν και με βάση όλους τους δείκτες μέτρησης της ευημερίας αποτελεί τον πλέον ανεπτυγμένο νομό της χώρας κατατάσσεται όχι στην πρώτη θέση αλλά σε χαμηλότερες ανάλογα πάντα με το έτος αναφοράς (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2003).

Παραδείγματος χάριν, για την περίοδο 2002-2007 με βάση τα στατιστικά στοιχεία για το κ.κ. ΑΕΠ ο Νομός Βοιωτίας βρίσκεται στην πρώτη θέση ξεπερνώντας το Νομό Αττικής, ενώ παράλληλα ο Νομός Κορινθίας βρίσκεται υψηλά στην κατάταξη, χωρίς ωστόσο η εικόνα αυτή να ανταποκρίνεται στα πλήρη αναπτυξιακά δεδομένα των εν λόγω περιοχών (Πίνακας 1, Παράρτημα).

Το «παράδοξο» αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δε λαμβάνεται υπόψη «η δορυφορική ανάπτυξη της βιομηχανίας του παραγωγικού συμπλέγματος της Αττικής» καθώς πολλές βιομηχανικές μονάδες έχουν εγκατασταθεί¹⁷ σε όμορους νομούς (Κορινθία και Βοιωτία) για μια σειρά από λόγους, με αποτέλεσμα να αλλοιώνονται τα στατιστικά στοιχεία με βάση το ΑΕΠ και να προκύπτουν εσφαλμένες εκτιμήσεις τόσο για το μέγεθος όσο και για την εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα, επηρεάζοντας και την κατανομή των κοινοτικών πόρων μεταξύ των περιφερειών.

Καταλήγοντας, στόχος της προηγηθείσας ανάλυσης αποτέλεσε να δοθεί μια γενική εικόνα του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα και των βασικών

¹⁶ Με βάση στοιχεία της ΕΣΥΕ και της EUROSTAT.

¹⁷ Σύμφωνα με τους Πετράκο Γ. & Ψυχάρη Γ. (2003), «οι επιχειρήσεις αυτές ανήκουν σε επιχειρηματίες που κατοικούν και έχουν συχνά την έδρα τους στην Αθήνα, απασχολούν εργαζομένους που μετακινούνται από την Αθήνα σε καθημερινή βάση και χρησιμοποιούν πρώτες ύλες, ενδιάμεσες εισροές και υπηρεσίες που έχουν ελάχιστη σχέση με την οικονομία των νομών Βοιωτίας ή Κορινθίας. Οι επιχειρήσεις είναι μεν εγκατεστημένες και παράγουν τα προϊόντα τους σε αυτούς τους νομούς, αλλά τα εισοδήματα τα οποία δημιουργούν είτε ως επιχειρηματικά κέρδη, είτε ως αμοιβές της εργασίας και των άλλων συντελεστών παραγωγής, διαφεύγουν σε μεγάλο βαθμό προς την Αττική και συνεπώς έχουν περιορισμένη συμβολή στην τοπική ανάπτυξη».

παραγόντων που επηρέασαν και εξακολουθούν να επηρεάζουν την μορφή του. Η διαχρονικότητα της εμφάνισής του καθιστά σαφές ότι είναι αναγκαία η άσκηση μιας συστηματικής και αποτελεσματικής περιφερειακής πολιτικής από το ελληνικό κράτος προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ισόρροπης ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών.

2.2 Περιφερειακή πολιτική και κίνητρα περιφερειακής ανάπτυξης

Η θεμελίωση της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα ακολουθεί την πορεία των ευρωπαϊκών χωρών. Κατά την μεταπολεμική περίοδο παράλληλα με την προσπάθεια αναπτυξιακού προγραμματισμού σε εθνικό επίπεδο υπήρξε και μία τάση για περιφερειακό, η οποία εκφράστηκε μέσω της υιοθέτησης νόμων με στόχο την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης (Παπαδασκαλόπουλος Α. & Χριστοφάκης Μ.).

Ωστόσο αν και η ελληνική αναπτυξιακή πολιτική επηρεάστηκε από τις πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης που εφαρμόστηκαν στην Δυτική Ευρώπη, μέσω της παροχής κινήτρων για την προώθηση των επενδύσεων με απώτερο σκοπό την επίτευξη της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης, η άσκηση μιας συστηματικής πολιτικής για την μείωση των ανισοτήτων καθυστέρησε αρκετά (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Η χώρα μας μέσω της κρατικής πολιτικής για τη στήριξη της βιομηχανικής δραστηριότητας επεδίωξε την επίτευξη δύο στόχων, αφενός την ανάπτυξη της βιομηχανίας και αφετέρου την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων. Βασική επιδίωξη του πρώτου στόχου αποτελεί η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και η αύξηση των επενδύσεων σε εθνικό επίπεδο, ενώ ο δεύτερος επιδιώκει την ανάπτυξη των λιγότερο ευημερουσών περιοχών της χώρας (ΚΕΠΕ, 1980).

Αξίζει να αναφερθεί ότι η ρυθμιστική παρέμβαση του Κράτους στον προσανατολισμό της οικονομικής δραστηριότητας βρίσκεται έρεισμα στο άρθρο 106 παρ. 1 του Συντάγματος το οποίο καθιερώνει την υποχρέωση του να προγραμματίζει και να συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στην Χώρα και να λαμβάνει τα

απαραίτητα μέτρα για την περιφερειακή ανάπτυξη και την προαγωγή της οικονομίας των νησιωτικών, ορεινών και παραμεθωρίων περιοχών. Συνεπώς, το Κράτος είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας, η οποία λόγω της διστακτικότητας της ιδιωτικής πρωτοβουλίας να κινηθεί και να δραστηριοποιηθεί στις περιοχές αυτές, απειλείται από τον κίνδυνο της εγκατάλειψης (Ανδρουλάκης Β., 2006).

Το κυριότερο εργαλείο διαμόρφωσης του πλαισίου των επενδύσεων στην Ελλάδα αποτέλεσε και αποτελεί ο αναπτυξιακός νόμος. Όμως πέραν των κινήτρων που δόθηκαν μέσω των αναπτυξιακών νόμων υπήρξαν και άλλου είδους ενισχύσεις οι οποίες δόθηκαν στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Η ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) σηματοδότησε μία αλλαγή σκηνικού στον τρόπο άσκησης της περιφερειακής πολιτικής δεδομένου των πόρων που εισέρευσαν στην ελληνική οικονομία (Kokkinou A. & Psycharis Y., 2004).

Για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης διακρίνονται τρεις περίοδοι αναφορικά με την διαχρονική εξέταση των κινήτρων περιφερειακής ανάπτυξης στην Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση στον αναπτυξιακό νόμο 3299/2004 ενώ παράλληλα γίνεται και αναφορά στα κίνητρα που δόθηκαν στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

➤ *Πρώτη περίοδος : 1950-1981*

Οι αποφάσεις που ελήφθησαν την δεκαετία του '50 αναφορικά με την άσκηση της βιομηχανικής πολιτικής είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην περιφερειακή ανάπτυξη της χώρα. Ειδικότερα, οι επιλογές και οι παραλείψεις που έγιναν στην αρχή της δεκαετίας αυτής *«προσδιόρισαν τη μορφή και το βαθμό της μεταπολεμικής βιομηχανικής ανάπτυξης καθώς και τη γεωγραφική της διάρθρωση»* (Καλογήρου Ν., κ.α. 1989).

Η διαμόρφωση της βιομηχανικής πολιτικής βασίστηκε κυρίως στη δασμολογική προστασία της βιομηχανίας και στην παροχή κινήτρων για την πραγματοποίηση επενδύσεων στο βιομηχανικό τομέα από ιδιώτες (Κίντης Α.). Παράλληλα, την περίοδο εκείνη, εμφανίστηκε και ο πρώτος προβληματισμός για την

ύπαρξη περιφερειακού προβλήματος λόγω της μετακίνησης σημαντικού τμήματος του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα (Πολύζος Σ., 2011).

Συνέπεια των ανωτέρω υπήρξε η θεσμοθέτηση νομοθετικών μέτρων από το ελληνικό κράτος με περιφερειακή διάσταση¹⁸. Το πρώτο βασικό νομοθέτημα για αυτόν τον σκοπό ήταν ο Ν. 2176/1952 με διατάξεις που προέβλεπαν μείωση των ασφαλιστικών εισφορών και του φόρου κύκλου εργασιών για τις επαρχιακές μεταποιητικές δραστηριότητες και την απαγόρευση εγκατάστασης νέων βιομηχανικών μονάδων στην Αττική για την περίοδο 1952-1957. Ακολούθησε ο Ν. 2687/1953 ο οποίος προέβλεπε μεταξύ άλλων την παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για βιομηχανικές επενδύσεις (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Στη συνέχεια, ο Ν. 4171/1961 θέσπισε διαφόρων ειδών προνόμια για την πραγματοποίηση μεγάλων επενδύσεων. Αναφορικά με την άσκηση της πολιτικής κινήτρων με περιφερειακή διάσταση δεν υπήρξε κάποια ουσιαστική αλλαγή¹⁹, με αποτέλεσμα να εξακολουθούν να θεσπίζονται μεμονωμένα κίνητρα, αν και υπήρχαν ορισμένα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης²⁰ (Καλογήρου Ν. κ.α. 1989).

Παράλληλα, την περίοδο αυτή τίθεται για πρώτη φορά το ζήτημα της αναγκαιότητας άσκησης περιφερειακής πολιτικής προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι περιφερειακές ανισότητες, στόχος που συμπεριλήφθη στο «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδος 1960-1964» όπως και στο «Πρόγραμμα Οικονομικής Αναπτύξεως της Ελλάδος 1968-1972». Επίσης, ενεργοποιήθηκαν οι Υπηρεσίες Περιφερειακής Ανάπτυξης, η οργάνωση των Βιομηχανικών Περιοχών

¹⁸Μεταξύ των κυριότερων νομοθετημάτων περιλαμβάνονται ο Ν. 843/1948, το Ν.Δ. 2901/54, ο Ν. 3206/1955 και ο Ν. 3213/1955 τα οποία προέβλεπαν κυρίως φορολογικές απαλλαγές και αύξηση των ορίων αποσβέσεων για τον εξοπλισμό στις επαρχιακές μεταποιητικές δραστηριότητες και προτίμηση των προϊόντων των επαρχιακών και νησιωτικών περιοχών στους διαγωνισμούς του Δημοσίου.

¹⁹ Μία εξαίρεση αποτέλεσε ο Α.Ν. 147/1967, ο οποίος προέβλεπε αύξηση του συντελεστή αποσβέσεων για την επαρχιακή βιομηχανία σε 200% εξαιρώντας ορισμένους νομούς. Ωστόσο «η τελική κατάληξη από την εφαρμογή του ήταν η υπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων στους όμορους νομούς Αθηνών και Θεσσαλονίκης, η δημιουργία νομών «οικονομικών δορυφόρων» των δυο μεγαλύτερων νομών της χώρας, όπου συγκεντρώθηκαν οι δραστηριότητες που προορίζονταν για τους νομούς αυτούς, με ταυτόχρονη υποβάθμιση της περιφερειακής πολιτικής», Πολύζος Σ., 2011.

²⁰ Μεταξύ των οποίων ο Ν. 4481/1965 για τη βελτίωση του συστήματος χορήγησης αδειών για την εγκατάσταση βιομηχανιών και βιοτεχνιών και ο Ν. 4458/1965 για την ίδρυση Βιομηχανικών περιοχών.

ανατέθηκε στην Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης, έγινε μια υποτυπώδης ενίσχυση του πολιικού συστήματος αστικών κέντρων και διαιρέθηκε η χώρα σε επιμέρους περιοχές κινήτρων²¹.

Ακολούθησε η περίοδο της δικτατορίας, όπου αν και καταβλήθηκε προσπάθεια να ληφθεί υπόψη η περιφερειακή συνιστώσα στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου το αποτέλεσμα ήταν η υπερσυγκέντρωση των βιομηχανικών μονάδων στην περιοχή της Αττικής. Αξίζει να αναφερθεί η συνεισφορά του Ν. 1312/1972, ο οποίος εισήγαγε δύο σημαντικές καινοτομίες, τον θεσμό των επιχορηγήσεων και την καθιέρωση της αρχής της ελάχιστης ίδιας συμμετοχής του επενδυτή στις επενδυτικές δαπάνες. Επίσης, προέβλεψε κάποιες διαφοροποιήσεις στα κίνητρα και δημιούργησε και τέταρτη ζώνη κινήτρων (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Εντούτοις, μετά το 1974 η περιφερειακή πολιτική αποκτά «ειδικό βάρος» λόγω των γεωγραφικών ανισοτήτων που προέκυψαν από την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού, πόρων και οικονομικών δραστηριοτήτων στα μεγάλα αστικά κέντρα με αρνητικές επιπτώσεις για το σύνολο της οικονομίας. Ταυτόχρονα υιοθετούνται σχετικά νομοθετήματα και εκπονούνται ειδικά προγράμματα, με ιδιαίτερη έμφαση στις παραμεθόριες περιοχές (Καλογήρου Ν. κ.α., 1989) .

Συγκεκριμένα ο Ν. 289/1976 παρείχε κίνητρα όπως αφορολόγητες εκπτώσεις, και επιδότηση επιτοκίου για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών της Θράκης και των νησιών του Αιγαίου, δημιουργώντας μία επιπλέον γεωγραφική ζώνη. Σημαντική καινοτομία υπήρξε η επέκταση των κινήτρων σε νέους τομείς και κλάδους δραστηριότητας, όπως η γεωργία και η κτηνοτροφία (Πολύζος Σ., 2011).

Το 1978 τέθηκε σε ισχύ ο Ν. 849/1978 ο οποίος αποτέλεσε μια πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια για την δημιουργία ενός συστήματος επενδυτικών κινήτρων με περιφερειακή διάρθρωση²². Ειδικότερα, προέβη σε εκ νέου

²¹ Με το Ν. 1078/1971 η χώρα διαιρέθηκε σε τρεις ζώνες κινήτρων.

²²Ο Πολύζος Σ. (2011) χαρακτηριστικά αναφέρει ότι ο Ν. 849/78 «χαρακτηρίστηκε ως γενικός αναπτυξιακός, αφού επιδίωξε να δημιουργήσει ένα ενιαίο πλαίσιο κινήτρων οικονομικής και

κατηγοριοποίηση των γεωγραφικών ζωνών της χώρας με βάση τις αναπτυξιακές τους δυνατότητες, κατανέμοντας την επικράτεια σε πέντε περιοχές και στην πέμπτη περιοχή ενίσχυσης προβλέφθηκε ζώνη βάθους είκοσι χιλιομέτρων από τα σύνορα για την περαιτέρω ενίσχυση της παραμεθορίου (Πολύζος Σ., 2011).

Επιπροσθέτως, έγινε διάκριση των βιομηχανικών κλάδων σε χαμηλής, μέσης και υψηλής ενίσχυσης, κατεβλήθη έντονη προσπάθεια να ενισχυθούν ειδικές επενδύσεις για το περιβάλλον, την έρευνα και την εξοικονόμηση ενέργειας και προβλέφθηκε η σύσταση αναπτυξιακών εταιρειών και τοπικών οργανισμών για την εκμετάλλευση των τοπικών πόρων.

➤ *Δεύτερη περίοδος: 1981-2004*

Η υπογραφή της Πράξης Προσχώρησης το 1981 σήμανε την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ και σηματοδότησε μια σημαντική αλλαγή στα πλαίσια άσκησης της εθνικής περιφερειακής πολιτικής καθώς σταδιακά έπρεπε να συνδεθεί και να προσαρμοσθεί με την περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας δεδομένου ότι η περιφερειακή και βιομηχανική πολιτική που εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο εξαρτάται πλέον από τις δυνατότητες και δεσμεύσεις που έχει η χώρα στο πλαίσιο της ανωτέρω συμφωνίας.

Ιδιαίτερης προσοχής χρήζει το γεγονός ότι οι *κρατικές ενισχύσεις*²³ στις επιχειρήσεις δεν συμβιβάζονται με την λειτουργία και τους στόχους της Κοινής Αγοράς και κατ' εξαίρεση και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις μπορούν να κριθούν ότι είναι συμβατές, όπως π.χ. οι ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα, οι οποίες ορίζονται ως κρατικές ενισχύσεις που δίνονται για να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη συγκεκριμένων μειονεκτικών περιοχών της ΕΕ και έχουν ως στόχο να μειώσουν τις περιφερειακές ανισότητες και να προωθήσουν την οικονομική και κοινωνική της συνοχή.

περιφερειακής ανάπτυξης και προσπάθησε να επιλύσει υπάρχοντα εκκρεμή προβλήματα προηγούμενων αναπτυξιακών νόμων».

²³Ο όρος κρατικές ενισχύσεις αναφέρεται σε όλα τα οικονομικά πλεονεκτήματα που παρέχονται άμεσα (πχ επιχορηγήσεις) ή έμμεσα (πχ φορολογικές απαλλαγές) με δημόσιους πόρους και δύναται να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό και αν επηρεάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο μέσω ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή κλάδων παραγωγής.

Ειδικότερα, οι περιφερειακές ενισχύσεις διέπονται από τις Κατευθυντήριες Γραμμές Περιφερειακών Ενισχύσεων²⁴ (ΚΓΠΕ) της ΕΕ, οι οποίες αποτελούν τη βάση διαμόρφωσης του Εθνικού Περιφερειακού Χάρτη για κάθε κράτος μέλος. Συνεπώς το κάθε κράτος μέλος δεσμεύεται από τα όρια που θέτει η ΕΕ αναφορικά με την παροχή ενισχύσεων και δεν δρα κατά βούληση.

Αναφορικά με την περιφερειακή πολιτική η Ελλάδα είχε την δυνατότητα από τις αρχές του 1981 να υποβάλει αναπτυξιακά σχέδια δημόσιων και ιδιωτικών έργων για ενίσχυση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Την περίοδο αυτή, εκπονήθηκε το πρώτο ειδικό «*Πρόγραμμα Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985*» και δόθηκαν οι πρώτες ενισχύσεις από το ΕΤΠΑ και τα πρώτα δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (Παπαδασκαλόπουλος Α. & Χριστοφάκης Μ.).

Παράλληλα, ψηφίστηκε ο Ν. 1116/1981²⁵ ο οποίος αποτέλεσε το πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα επενδυτικών κινήτρων περιφερειακής ανάπτυξης. Ειδικότερα, με το νομοθέτημα αυτό καταργήθηκαν όλοι οι προηγούμενοι αναπτυξιακοί νόμοι, επαναπροσδιορίστηκαν οι περιοχές εφαρμογής των κινήτρων από πέντε σε τρεις, καθιερώθηκαν οι επιχορηγήσεις ως το σημαντικότερο επενδυτικό κίνητρο στην αναπτυξιακή νομοθεσία και διευρύνθηκε η έννοια της παραγωγικής επένδυσης συμπεριλαμβάνοντας νέες δραστηριότητες (Παπαδούλης Α., κ.α. 2003). Ωστόσο, ο εν λόγω νόμος εφαρμόστηκε για μικρό χρονικό διάστημα καθώς σύντομα αντικαταστάθηκε από το Ν. 1262/1982.

²⁴Στο πλαίσιο των ΚΓΠΕ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει μεταξύ άλλων τα ανώτατα όρια Περιφερειακών Ενισχύσεων που μπορούν να χορηγούνται σε κάθε διοικητική περιφέρεια. Το σημαντικότερο κριτήριο στην κατάταξη των Περιφερειών για το σκοπό αυτό είναι το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε σύγκριση με το μέσο όρο του κατά κεφαλή ΑΕΠ της ΕΕ. Ειδικότερα, το σημείο 2 των ΚΓΠΕ ορίζει ότι: «*Αντιμετωπίζοντας τα μειονεκτήματα των μειονεκτικών περιοχών, οι κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα προάγουν την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή των κ-μ της ΕΕ ως σύνολο*» και το σημείο 3 ορίζει ότι «*Οι εθνικές επενδυτικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα προορίζονται να συμβάλλουν στην ανάπτυξη των πλέον μειονεκτικών περιφερειών, μέσω της υποστήριξης των επενδύσεων και της δημιουργίας θέσεων εργασίας (...)*».

²⁵Ν. 1116/1981 «*για την παροχή κινήτρων της περιφερειακής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας και τη ρύθμιση συναφών θεμάτων*».

Ο Ν. 1262/1982 διαίρεσε τη χώρα σε τέσσερις ζώνες κινήτρων (Πίνακας 2, Παράρτημα) και εισήγαγε σημαντικές καινοτομίες όπως την πρόβλεψη συμμετοχής του δημοσίου στο κεφάλαιο της ενισχυόμενης επιχείρησης, την διεύρυνση του αντικειμένου της παραγωγικής επένδυσης και την παροχή αυξημένων κινήτρων στη μετεγκατάσταση μονάδων από τα μεγάλα αστικά κέντρα στην περιφέρεια, με αποτέλεσμα η οκταετής εφαρμογή του να κριθεί σε γενικές γραμμές επιτυχημένη (Πολύζος Σ., 2011).

Ακολούθησε ο αναπτυξιακός νόμος 1892/1990 ο οποίος βελτίωσε τον προηγούμενο νόμο και διαίρεσε τη χώρα σε πέντε ζώνες κινήτρων (Πίνακας 3, Παράρτημα). Οι σημαντικότερες καινοτομίες που εισήγαγε ήταν η διεύρυνση της έννοιας της παραγωγικής επένδυσης, η ενίσχυση των φορολογικών κινήτρων προκειμένου να αυξηθεί η ελκυστικότητα ορισμένων περιοχών χαμηλών επιχορηγήσεων και η αύξηση των ελαχίστων ορίων της ίδιας συμμετοχής του επενδυτή, ώστε να προωθηθούν οι βιώσιμες επενδύσεις.

Ο Ν. 2234/1994 τροποποίησε σε βασικά σημεία τον εν λόγω νόμο προκειμένου να επιτευχθεί εναρμόνιση μεταξύ της ελληνικής αναπτυξιακής νομοθεσίας με την αντίστοιχη της ΕΕ. Οι σημαντικότερες αλλαγές που επέφερε αφορούσαν την υλοποίηση των ολοκληρωμένων πολυετών επιχειρηματικών σχεδίων (Business Plan) καθώς αύξησε το ποσοστό επιχορήγησης και την διεύρυνση της εφαρμογής του περιλαμβάνοντας και τις λεγόμενες «άυλες επενδύσεις»²⁶.

Παράλληλα, προβλέφθηκε αύξηση του ποσοστού επιχορήγησης για την κατηγορία των ειδικών επενδύσεων οι οποίες αναφέρονται μεταξύ άλλων στην απόκτηση συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας, στην εισαγωγή τεχνολογίας φιλικής προς το περιβάλλον και στην παραγωγή καινοτομικών προϊόντων.

Ακολούθησε ο Ν. 2601/1998, ο οποίος επιχείρησε μια σημαντική τομή στον τρόπο λειτουργίας και γενικότερα στην λογική που ακολούθησε η πολιτική κινήτρων, σχεδόν για μια ολόκληρη εικοσαετία, διαφοροποιώντας ριζικά την πρόσβαση των

²⁶Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν επενδύσεις που σχετίζονται με την εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας, συμμετοχής σε εκθέσεις, δημιουργίας δικτύων διανομών, επιμόρφωσης του προσωπικού, κλπ.

επιχειρήσεων στις εκάστοτε μορφές ενισχύσεων. Ενώ οι προηγούμενοι αναπτυξιακοί νόμοι παρείχαν στις επιχειρήσεις την δυνατότητα επιλογής των πακέτων κινήτρων εναλλακτικά, διαχώρισε τους επιλέξιμους επενδυτικούς φορείς με βάση τον χρόνο λειτουργίας²⁷ τους σε δύο ομάδες, στις νέες επιχειρήσεις και στους παλιούς φορείς και έδωσε την δυνατότητα πρόσβασης στα δύο πακέτα κινήτρων²⁸, μόνο στην πρώτη ομάδα, περιορίζοντας τις παλαιές επιχειρήσεις μόνο στο καθεστώς των φορολογικών απαλλαγών.

Η ανωτέρω ρύθμιση βασίστηκε αφενός, στην παραδοχή ότι αν και οι άμεσες οικονομικές ενισχύσεις συνιστούν ένα σημαντικό εργαλείο για την κινητοποίηση των επενδυτών, στρεβλώνουν την λειτουργία του ελεύθερου ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων και αφετέρου στην λογική ότι, κατά κανόνα οι νέοι φορείς είναι εκείνοι που έχουν ανάγκες για ταμειακή ρευστότητα σε σχέση με τις παλαιές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο δυισμός που εισήγαγε ο νέος νόμος αναφορικά με την δυνατότητα πρόσβασης στις μορφές ενισχύσεων μεταξύ των νέων και παλαιών επιχειρήσεων ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων από τους παραγωγικούς φορείς, κατά τα πρώτα στάδια εφαρμογής του, ωστόσο *«ακολούθως κατέστη κατανοητό ότι η ενίσχυση μέσω φορολογικών κινήτρων προστατεύει τη λειτουργία της αγοράς και επιβραβεύει την αυτοδύναμη ανάπτυξη και τον ανταγωνισμό»* (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Αναφορικά με την κατανομή της χώρας σε περιοχές, ο νόμος διέκρινε τέσσερις ζώνες κινήτρων με βάση τις αναπτυξιακές ανάγκες του κάθε νομού, ενώ ως θετικό στοιχείο του αναφέρεται η πρόβλεψη κινήτρων για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε συνεργατικά σχήματα και σε δικτυώσεις με σκοπό την εκμετάλλευση των ωφελειών που προκύπτουν από αυτού του είδους τις συνεργασίες.

²⁷Οι επιχειρήσεις των οποίων ο χρόνος λειτουργίας δεν ξεπερνά τα πέντε έτη υπάγονται στο καθεστώς των νέων, ενώ στην ομάδα των παλαιών όσες έχουν χρόνο λειτουργίας πέντε ετών και άνω.

²⁸Τα παρεχόμενα είδη ενισχύσεων είναι α) η επιχορήγηση, β) η επιδότηση των τόκων και της χρηματοδοτικής μίσθωσης και γ) η φορολογική απαλλαγή. Τα είδη των ενισχύσεων παρέχονται εναλλακτικά ως εξής, πρώτο πακέτο κινήτρων: α ή/και β, δεύτερο πακέτο: γ.

➤ *Τρίτη Περίοδος²⁹: Ο αναπτυξιακός νόμος 3299/2004*

Το 2004 τέθηκε σε εφαρμογή ο επενδυτικός νόμος 3299/2004 με τις ρυθμίσεις του οποίου επιδιώκεται η δημιουργία ενός νέου ευνοϊκού πλαισίου παροχής ενισχύσεων προς ιδιώτες με στόχο την αναπτυξιακή επιτάχυνση της οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, οι βασικοί στόχοι του νέου νόμου είναι η ενδυνάμωση της ισόρροπης ανάπτυξης, η αύξηση της απασχόλησης, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, η προώθηση της τεχνολογικής αλλαγής και της καινοτομίας, η προστασία του περιβάλλοντος, η εξοικονόμηση της ενέργειας και η επίτευξη της περιφερειακής σύγκλισης.

Ιδιαίτερη σημασία συγκεντρώνει η πρόβλεψη ότι για πρώτη φορά, σε σχέση με τους προηγούμενους αναπτυξιακούς νόμους, δε χρησιμοποιείται κατάλογος επιχειρήσεων οι οποίες είναι επιλέξιμες αλλά κατάλογος επιλέξιμων επενδυτικών σχεδίων παρέχοντας την δυνατότητα σε όλες τις επιχειρήσεις να υπαχθούν στις διατάξεις του εφόσον οι παραγωγικές επενδύσεις που προτίθενται να αναλάβουν προβλέπονται από το σχετικό νόμο.

Τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια ομαδοποιούνται σε πέντε κατηγορίες, με αποτέλεσμα να υπάγονται ουσιαστικά επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας³⁰ ενώ τα είδη των ενισχύσεων που προσφέρονται είναι η απευθείας επιχορήγηση, η επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης, η επιδότηση του μισθολογικού κόστους της απασχόλησης και η φορολογική απαλλαγή (Πίνακας 4, Παράρτημα).

²⁹Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι με το Ν. 3908/2011 (ΦΕΚ 8 Α/1.2.2011) «*Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή*» τέθηκε σε εφαρμογή ο ισχύον αναπτυξιακός νόμος ο οποίος αντικατέστησε το Ν. 3299/2004. Ωστόσο, η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης των αναπτυξιακών νόμων στην Ελλάδα μέχρι την περίοδο εφαρμογής του Ν. 3299/2004 με αποτέλεσμα να μην περιλαμβάνει στοιχεία από την εφαρμογή του νέου νόμου.

³⁰Στο άρθρο 3 του παρόντος νόμου αναφέρονται ρητά και οι περιπτώσεις που δεν υπάγονται στις διατάξεις του Ν. 3299/2004 σε συμμόρφωση με τις ΚΓΠΕ.

Αναφορικά με τον καθορισμό των ζωνών κινήτρων, η Επικράτεια διαιρείται σε τέσσερις³¹ ζώνες (Πίνακας 5, Παράρτημα). Οι επιμέρους ενισχύσεις διαμορφώνονται με βάση την αναπτυξιακή δυναμική της κάθε ζώνης με αποτέλεσμα οι μεγαλύτερες ενισχύσεις να παρέχονται στην Δ' ζώνη, η οποία διαιρείται σε τρεις υποζώνες, την οποία απαρτίζουν περιοχές με αναπτυξιακή υστέρηση και δυσκολίες προσβασιμότητας.

Οι ενισχυόμενες δαπάνες αφορούν κυρίως πάγια στοιχεία, ωστόσο είναι δυνατή και η ενίσχυση άυλων επενδύσεων σε συμμόρφωση πάντα με τις ρυθμίσεις του εν λόγω νόμου. Επίσης, με την επιφύλαξη των ανωτάτων ορίων του εγκεκριμένου από την ΕΕ Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων δύναται να δοθεί επιπλέον ποσοστό ενίσχυσης σε ορισμένα επενδυτικά σχέδια.

Ως προς τον στόχο της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης, ο Ν. 3299/2004 προέβλεψε και στο άρθρο 9 την θέσπιση με προεδρικά διατάγματα «ειδικών καθεστώτων ενίσχυσης περιφερειών της επικράτειας ιδιαίτερα των νησιωτικών και ορεινών περιοχών ή τμημάτων τους (..), ιδιάζουσας σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας».

Η πρώτη τροποποίηση του επήλθε έναν χρόνο μετά την πρώτη εφαρμογή του με το άρθρο 46 του Ν. 3427/2005, το οποίο προέβλεψε μια μεταβολή στην εσωτερική διάρθρωση των ζωνών κινήτρων, μετατάσσοντας του Νομούς Καβάλας και Δράμας από την Γ' επενδυτική ζώνη στη Δ' και συγκεκριμένα στην Δ3 περιοχή.

Παράλληλα, η ανάγκη εναρμόνισης της Ελλάδας με τον αναθεωρημένο Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων³² επέφερε σημαντικές αλλαγές στα ποσοστά

³¹Συνοπτικά, η **ζώνη Δ'** περιλαμβάνει τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Βορείου Αιγαίου, τα περισσότερα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και του Νομού Δωδεκανήσου, εκτός από την Ρόδο καθώς και την παραμεθόρια ζώνη των Περιφερειών Κεντρικής, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου, η **ζώνη Γ'** περιλαμβάνει τις Περιφέρειες Κεντρικής, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, με την ανωτέρω επιφύλαξη, Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδα, Πελοποννήσου και Κρήτης, η **ζώνη Β'** την Επαρχία Λαγκαδά Θεσσαλονίκης και Τροιζηνίας Νομού Αττικής και τέλος, η **ζώνη Α'** περιλαμβάνει τους πλέον ανεπτυγμένους νομούς της χώρας, το νομό Αττικής και Θεσσαλονίκης (άρθρο 2 Ν. 3299/2004).

³²Μέχρι και την 31/12/2006 ίσχυαν οι Κατευθυντήριες Γραμμές Περιφερειακών Ενισχύσεων (ΚΓΠΕ) (98/С74/06). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 21.12.2005 ενέκρινε τις νέες ΚΓΠΕ (ΕΕ С 54/4.03.06) σύμφωνα με τις οποίες κάθε κράτος μέλος ήταν υποχρεωμένο να κοινοποιήσει στην Επιτροπή έναν και μόνο Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων, ο οποίος να καλύπτει ολόκληρη την επικράτεια και θα έχει

ενισχύσεων ανά περιφέρεια, οδηγώντας σε αλλαγή το αναπτυξιακό σκηνικό της χώρας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ενώ την περίοδο 2000-2006 το σύνολο της επικράτειας ήταν επιλέξιμο βάσει της παρέκκλισης του άρθρου 107³³ παρ. 3 εδάφιο α' της ΣΛΕΕ για τη νέα περίοδο 2007-2013 οι περιφέρειες πραγματικής σύγκλισης (phasing in) της χώρας (Ν. Αιγαίο και Στερεά Ελλάδα) είναι επιλέξιμες με βάση το άρ. 107 παρ. 3 εδ. γ της ΣΛΕΕ και οι Περιφέρειες στατιστικής σύγκλισης (phasing out) (Αττική, Κεντρική και Δυτική Μακεδονία) εν μέρει επιλέξιμες βάσει του σχετικού εδαφίου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι θέση της Ελλάδας κατά την υποβολή του αναθεωρημένου αναπτυξιακού της χάρτη ήταν η αξιοποίηση όλων των παρεκκλίσεων των ΚΓΠΕ προκειμένου να αντιμετωπίσει δύο καίριες σημασίας ζητήματα, όπου και επέτυχε την σταδιακή αποκοπή της δυνατότητας επιχορήγησης στις περιοχές phasing out και την εφαρμογή ξεχωριστών ποσοστών ενισχύσεων στους Νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας λόγω της πλασματικής ανάπτυξης που εμφανίζουν με βάση τον δείκτη του κ.κ. ΑΕΠ γεγονός που οφείλεται στη συγκέντρωση υψηλής βιομηχανικής δραστηριότητας στη Βοιωτία.

Η τελευταία και πιο πρόσφατη τροποποίηση του αναπτυξιακού νόμου 3299/2004 επήλθε με το Ν. 3522/2006 σύμφωνα με τον οποίο μειώθηκαν οι κατηγορίες ενίσχυσης των επενδυτικών σχεδίων σε δύο από πέντε, η Επικράτεια διαιρέθηκε σε τρεις περιοχές κινήτρων από τέσσερις, διευρύνθηκε το πεδίο εφαρμογής του κινήτρου της φορολογικής απαλλαγής για όλες τις επιχειρήσεις και καθορίστηκε το ποσοστό επιχορήγησης ανάλογα με το ΑΕΠ, το ποσοστό ανεργίας και τη γεωγραφική θέση κάθε νομού.

ισχύ για την περίοδο 2007-2013, ειδικότερα βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006), Απόφαση 3867 «Κρατική Ενίσχυση Ν 408/2006 - Ελλάδα, Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων, 2007 – 2013».

³³ Στο άρθρο 107 της ΣΛΕΕ (πρώην άρ. 87 της ΣΕΚ) παρ. 3 ορίζεται ότι «Δύνανται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά: α) οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών, στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση, καθώς και των περιοχών που αναφέρονται στο άρ. 349 λαμβάνοντας υπόψη τη διαρθρωτική, οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση» και εν συνεχεία στο εδ. γ «οι ενισχύσεις για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον».

Εντούτοις, η παροχή κινήτρων για την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών δεν συντελέστηκε μόνο μέσω των αναπτυξιακών νόμων αλλά και εντός των πλαισίων των ευρωπαϊκών προγραμμάτων υπό την μορφή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) και του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την τρέχουσα περίοδο 2007-2013. Τα ανωτέρω διαρθρώνονται σε δύο μέρη, το τομεακό (εθνικό) και το περιφερειακό τα οποία αλληλοεπηρεάζονται.

Αναφορικά με τον στόχο της περιφερειακής ανάπτυξης αξίζει να σημειωθεί ότι εξυπηρετείται και από τα δύο σκέλη, καθώς όπως όλες οι τομεακές πολιτικές έχουν και χωρικό αντίκτυπο, όλα τα περιφερειακά προγράμματα υλοποιούν πολιτικές σε οριζόντιο και εθνικό επίπεδο. Ειδικότερα, η περιφερειακή πολιτική δεν θα πρέπει να διαχωρίζεται από τις τομεακές πολιτικές εφόσον τα αποτελέσματα από την εφαρμογή τους στον χώρο είναι στενά εξαρτημένα³⁴ (Θωίδου Ε.).

Πιο αναλυτικά οι ενισχύσεις που δόθηκαν μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων διακρίνονται σε τέσσερις περιόδους:

➤ *Πρώτη Περίοδος 1986-1993*

Η πρώτη περίοδος εφαρμογής της Διαρθρωτικής Πολιτικής της ΕΕ συμπεριλαμβάνει τα ΜΟΠ και το Α' ΚΠΣ και χαρακτηρίζεται από την έντονη διασπορά μικρών υποδομών σε όλη την επικράτεια. Ωστόσο παρά την αποσπασματικότητα των δράσεων του το ΚΠΣ βελτίωσε σε σημαντικό βαθμό το επίπεδο ζωής στις αγροτικές περιοχές, ώθησε την επέκταση των δημοσίων επενδύσεων σε τομείς όπως οι μεταφορές μέσω της αναβάθμισης του επαρχιακού δικτύου και ενίσχυσε τον εκσυγχρονισμό των μικρών γεωργικών επιχειρήσεων και την ίδρυση ξενοδοχείων μικρού και μεσαίου μεγέθους σε πολλές περιοχές³⁵.

³⁴ Με βάση τις Συνθήκες της Ένωσης, οι τομεακές πολιτικές που θεωρούνται σημαντικότερες με γνώμονα τις χωρικές επιπτώσεις αποτελούν η περιβαλλοντική πολιτική και η πολιτική διευρωπαϊκών δικτύων, ενώ παράλληλα και η πολιτική ανταγωνισμού, η Κοινή Αγροτική Πολιτική και η πολιτική για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη έχουν επιπτώσεις στον χώρο.

³⁵ Αναλυτικότερα βλ. www.hellaskps.gr.

➤ *Δεύτερη Περίοδος 1994-1999*

Το Β' ΚΠΣ αποτέλεσε έναν ισχυρό αναπτυξιακό μοχλό για την ελληνική οικονομία με γνώμονα το σύνολο των πόρων που διατέθηκαν για τις μεγάλες επενδύσεις υποδομής, την ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού τομέα και την αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού. Η μεγαλύτερη έμφαση ωστόσο δόθηκε στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος και στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα (Γεωργίου Γ., 1994).

Αναφορικά με τον τομέα της μεταποίησης το Β' ΚΠΣ προέβλεψε μια σειρά προγραμμάτων και δράσεων τα βασικότερα εκ των οποίων ήταν τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), τα οποία είχαν ως αποδέκτες τις 13 Περιφέρειες και αποσκοπούσαν κυρίως στη βελτίωση και στον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής δομής των επιχειρήσεων, η Κοινοτική Πρωτοβουλία για τις Μικρό-Μεσαίες Επιχειρήσεις (ΚΠ-ΜΜΕ) και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης το οποίο στόχευε στην ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (Λαμπριανίδης Λ., 1994; Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).=

➤ *Τρίτη Περίοδος 2000-2006*

Στην εν λόγω περίοδο τα έργα εθνικής εμβέλειας εξακολουθούν να παραμένουν προτεραιότητα. Ωστόσο το επίκεντρο του ενδιαφέροντος στρέφεται και προς το ζήτημα των περιφερειακών ανισοτήτων και στον αντίκτυπο του στο σύνολο της επικράτειας. Για την επίτευξη των στόχων του Γ' ΚΠΣ καταρτίστηκαν και υλοποιήθηκαν 25 επιχειρησιακά προγράμματα εκ των οποίων τα 11 ήταν τομεακά και αφορούσαν εθνικές τομεακές πολιτικές και τα 13 περιφερειακά ένα για κάθε περιφέρεια.

Ως προς τη στήριξη των επιχειρήσεων και της μεταποιητικής δραστηριότητας ιδιαίτερο ενδιαφέρον χρήζει το γεγονός ότι ένας από τους βασικότερους άξονες των ΠΕΠ ήταν αυτός της «*Ενίσχυσης του Παραγωγικού Περιβάλλοντος*», με κύριο σκοπό την προώθηση των επενδύσεων και η ύπαρξη του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ) με στόχο την ενθάρρυνση της επιχειρηματικής

δραστηριότητας και τη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών.

➤ *Τέταρτη Περίοδος: 2007-2013*

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της ΕΕ σε εθνικό επίπεδο για την εν λόγω περίοδο και βρίσκεται στη φάση υλοποίησής του. Για την επίτευξη των στόχων του διαρθρώνεται σε 8 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, 5 ΠΕΠ και 12 Επιχειρησιακά Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας.

Ειδικότερα, τα ΠΕΠ θα συμβάλλουν στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων, συμπληρωματικά με τα Τομεακά προγράμματα μέσω της υλοποίησης ενός κοινού κορμού παρεμβάσεων σε περιφερειακό επίπεδο. Αναφορικά με την στήριξη των επιχειρήσεων, το ΕΣΠΑ προβλέπει μια σειρά επενδυτικών και χρηματοδοτικών εργαλείων που θα συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό και στην ποιοτική αναβάθμιση της δράσης τους.

Ειδικότερα, τα βασικότερα μέσα³⁶ για τον ανωτέρω σκοπό είναι το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», η ίδρυση του Εθνικού Ταμείου για την Επιχειρηματικότητα και την Ανάπτυξη (ΕΤΕΑΝ) με στόχο την εξασφάλιση ρευστότητας στις ΜΜΕ και το Πρόγραμμα JEREMIE για τη στήριξη τους.

2.3 Η συμβολή της επιχειρηματικότητας στην περιφερειακή ανάπτυξη

Πριν περάσουμε στο τελευταίο κεφάλαιο το οποίο πραγματεύεται τη συμβολή της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη κρίθηκε σκόπιμο να γίνει μια συνοπτική αναφορά στην έννοια της επιχειρηματικότητας και στη μορφή που έχει λάβει στην Ελλάδα.

³⁶ Αναλυτικότερα βλ. www.ependyseis.gr

Γενικότερα μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι επενδύσεις συνιστούν τους στρατηγικότερους παράγοντες ανάπτυξης, καθώς μέσω αυτών συνδυάζονται και αξιοποιούνται όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η επιχειρηματικότητα. Απώτερος σκοπός της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα ήταν να δημιουργηθούν κίνητρα για την επιχειρηματικότητα προκειμένου να αναπτυχθούν σύγχρονες παραγωγικές μονάδες και να αποκεντρωθούν στην περιφέρεια.

Στην Ελλάδα οι ΜΜΕ³⁷ αποτελούν το 98% των επιχειρήσεων, παράγουν περίπου το 12% του ΑΕΠ και συμμετέχουν στο 19% των εξαγωγών. Και εκτιμάται ότι το σύνολο τους αγγίζει τις 800.000 περίπου. Με βάση τα ανωτέρω στατιστικά στοιχεία, η συνεισφορά τους στην ανάπτυξη τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο έχει ιδιαίτερη βαρύτητα.

Ειδικότερα, οι ΜΜΕ αξιοποιούν τους τοπικά διαθέσιμους πόρους και συμβάλλουν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ρυθμίζουν την οικονομική ζωή κάθε κλάδου και περιφέρειας, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και είναι ευέλικτες με αποτέλεσμα να προσαρμόζονται σχετικά εύκολα στις διακυμάνσεις της οικονομίας (Κ.Ε.Τ.Α., 2007).

Αναφορικά με την τομεακή διάρθρωση της επιχειρηματικής κοινότητας στην Ελλάδα και με βάση στοιχεία του 2007 ο κλάδος του εμπορίου και των ξενοδοχείων καλύπτει το 70% περίπου του συνόλου των επιχειρήσεων και ακολουθεί ο τομέας των κατασκευών με ποσοστό 13%. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τομέας της βιομηχανίας υστερεί έναντι των υπολοίπων και σε επίπεδο ΕΕ καθώς ανέρχεται μόλις στο 4,5% του συνόλου των επιχειρήσεων ενώ με βάση την περιφερειακή τους κατανομή διαπιστώνεται ότι ο κύριος όγκος τους βρίσκεται συγκεντρωμένος στα μεγάλα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στο Νομό Αττικής.

Με βάση την προηγηθείσα ανάλυση καθίσταται προφανές ότι οι ΜΜΕ αποτελούν τον κύριο στόχο χρηματοδότησης τόσο των αναπτυξιακών εργαλείων σε ευρωπαϊκό

³⁷ Ως ΜΜΕ ορίζεται αυτή που απασχολεί έως 250 εργαζόμενους.

επίπεδο όσο και σε εθνικό³⁸. Σκοπός της πολιτικής κινήτρων μεταξύ άλλων θα πρέπει να αποτελεί η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους στην εγχώρια και διεθνή αγορά διότι η συμβολή τους τόσο στην οικονομική όσο και στην περιφερειακή ανάπτυξη είναι βαρύνουσας σημασίας συνιστώντας τη σπονδυλική στήλη της ελληνικής αλλά και της ευρωπαϊκής οικονομίας (European Commission, 2000).

Σε επίπεδο ΕΕ έχουν προβλεφθεί προγράμματα και εργαλεία για την τόνωση της λειτουργίας τους. Σε εθνικό επίπεδο η κρατική αρωγή προς τις ΜΜΕ δεν θα πρέπει να εξαντλείται στην παροχή κινήτρων χωρίς ουσιαστική διαφοροποίηση, τουναντίον θα πρέπει να δοθεί έμφαση και στην προώθηση των κινήτρων για τις άυλες επενδύσεις με στόχο την προσαρμογή της λειτουργίας τους στις προκλήσεις του νέου οικονομικού περιβάλλοντος που επιτάσσει την χρήση νέων τεχνολογιών και την ανάπτυξη δικτύωσης και συνεργειών κατά την παραγωγική διαδικασία.

³⁸ Βλ. ΕΕ (2010), Περιφερειακή Πολιτική, «Αξιολόγηση της Περιφερειακής Πολιτικής. Σκέψεις και Αποτελέσματα», τ. 33, Άνοιξη

3.1 Αποτελεσματικότητα της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων

Προκειμένου να εξακριβωθεί η αποτελεσματικότητα μιας ασκούμενης πολιτικής είναι σημαντικό να εντοπισθεί η πραγμάτωση του σκοπού και των επιμέρους στόχων που θέτει. Πιο συγκεκριμένα και ως προς την αποτελεσματικότητα της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων το ζητούμενο είναι να διαπιστωθεί το κατά πόσο αυτή εξυπηρετεί τον σκοπό και τους στόχους για τους οποίους υιοθετήθηκε, ήτοι την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο μέσω της ανάληψης παραγωγικών επενδύσεων από την ιδιωτική πρωτοβουλία και την ισόρροπη κατανομή τους στον χώρο, μέσω της κατεύθυνσής τους στην περιφέρεια.

Συνεπώς, για να καταστεί η πολιτική επενδυτικών κινήτρων συνώνυμο μιας επιτυχημένης «συνταγής» για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων θα πρέπει να εξετασθεί ο αριθμός των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν διαχρονικά μέσω των αναπτυξιακών νόμων, η τομεακή και η κλαδική τους διάρθρωση, η κατανομή τους στον χώρο και η συμβολή τους στην προώθηση της ανάπτυξης στην κάθε περιοχή (Λεμονιάς Ε., 1985; Peters A. & Fisher P., 2004).

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι η διαδικασία αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της εν λόγω πολιτικής χαρακτηρίζεται από μια πολύ σημαντική αδυναμία, η οποία επηρεάζει την αξία του τελικού αποτελέσματος, καθώς δεν είναι εφικτό να υπολογισθεί η εξέλιξη της επενδυτικής δραστηριότητας και η χωρική της κατανομή, στην περίπτωση που δεν είχαν θεσπισθεί τα αναπτυξιακά κίνητρα δυσχεραίνοντας κατά αυτόν τον τρόπο την αποτίμηση της συμβολής τους στην οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Έχει αναπτυχθεί μια πλούσια βιβλιογραφία αναφορικά με την αποτίμηση των αποτελεσμάτων της πολιτικής κινήτρων. Οι Peters A. & Fisher P. (2004) επιχειρώντας μια βιβλιογραφική επισκόπηση επί του θέματος διαπιστώνουν ότι κυρίως μέχρι τη δεκαετία του 1980 το συμπέρασμα της ακαδημαϊκής κοινότητας για την πολιτική κινήτρων ήταν ότι δεν είχε αντίκτυπο στον επηρεασμό του τόπου εγκατάστασης των επιχειρήσεων, καθώς τα αναμενόμενα αποτελέσματα από τα προσφερόμενα κίνητρα εξουδετερώνονταν από άλλους παράγοντες, όπως το

μισθολογικό και μεταφορικό κόστος³⁹. Στη συνέχεια, όμως μέσω της διεξαγωγής νέων ερευνών αναδείχθηκε η άποψη⁴⁰ ότι τα επενδυτικά κίνητρα συμβάλλουν κατά τρόπο ανάλογο στην οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη, καθώς όσο ισχυρότερα είναι τόσο πιο έντονη είναι και τα παραγόμενα αποτελέσματά τους (Polyzos S. & Minetos D., 2007).

Παράλληλα, οι Βλιαμός Σ. (1988), Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2004) σε μια προσπάθεια συνοπτικής παρουσίασης των βασικότερων επιχειρημάτων υπέρ και κατά της πολιτικής κινήτρων τα οποία έχουν αναπτυχθεί στη βιβλιογραφία, αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι τα θεσμοθετημένα αναπτυξιακά κίνητρα είναι *αποτελεσματικά* γιατί πρώτον, αντισταθμίζουν τις «αντιοικονομίες κλίμακας» που παρατηρούνται στα μεγάλα αστικά κέντρα και σχετίζονται κυρίως με την περιβαλλοντική υποβάθμιση και τον κορεσμό των υποδομών και των δικτύων μειώνοντας το «κοινωνικό κόστος» της επένδυσης όταν αυτή λαμβάνει χώρα στην περιφέρεια, δεύτερον προστατεύουν την παραγωγική βάση των οικονομικά αδύναμων περιοχών και αποτρέπουν το ενδεχόμενο μετανάστευσης του πιο ενεργού τμήματος του ανθρωπίνου δυναμικού των εν λόγω περιοχών (brain drain) και τρίτον, στηρίζουν αναπτυξιακά περιοχές στρατηγικής σημασίας για μια χώρα, όπως είναι οι παραμεθόριες, μέσω της αποτροπής εξόδου του πληθυσμού από αυτές.

Ωστόσο, υπάρχει και ο αντίλογος αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων ο οποίος συμπυκνώνεται γύρω από τα εξής επιχειρήματα, πρώτον ότι δεν διασφαλίζεται η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων από την χρήση τους, δεύτερον ότι η επιδότηση παραγωγικών επενδύσεων σε προβληματικές περιοχές είναι αντιοικονομική λύση, καθώς στρέφει το κεφάλαιο σε μη προσοδοφόρες περιοχές μειώνοντας την αποδοτικότητά τους και τρίτον ότι η πολιτική αυτή υποσκάπτει τα περιθώρια ανάπτυξης επιχειρηματικού κλίματος καθώς συμβάλλει στη δημιουργία κρατικοδίαιτων και εξαρτημένων από τα κίνητρα επιχειρήσεων.

³⁹ Αναλυτικότερα βλ. Due (1961); Eisinger (1988), Oakland (1978), όπως αναφέρονται στο άρθρο των Peters A. & Fisher P. (2004), “The Failures of Economic Development Incentives”.

⁴⁰ Βλ. μελέτες, Newman & Sullivan (1988); Bartik (1991), ό.π.

Όπως προείπαμε, τα κίνητρα περιφερειακής ανάπτυξης αποτελούν τμήμα της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων που αφορούν τη βιομηχανία. Συνεπώς, αναφορικά με την αποτίμηση της εφαρμογής τους διατυπώνεται το εξής ερώτημα, «θεωρείται αποτυχημένη η άσκηση μιας πολιτικής επενδυτικών κινήτρων η οποία ευνοεί την βιομηχανική διάσταση της ανάπτυξης ενώ ταυτόχρονα υστερεί ως προς την περιφερειακή»;

Αν και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της εν λόγω πολιτικής είναι εκ προοιμίου δύσκολη υπόθεση καθώς «καλείται να ισορροπήσει ανάμεσα στη βιομηχανική-διαρθρωτική και στη περιφερειακή διάσταση της ανάπτυξης», η εύρεση της χρυσής τομής μεταξύ των δύο αυτών στόχων αποτελεί το κλειδί της επιτυχίας. Φαινομενικά μπορεί οι δύο επιμέρους πολιτικές να μοιάζουν ασύμπτωτες και ανταγωνιστικές ωστόσο ο σχεδιασμός της κατάλληλης πολιτικής κινήτρων που θα λαμβάνει υπόψη και τις δύο συνιστώσες της αναπτυξιακής διαδικασίας αποτελεί το ζητούμενο (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Αδιαμφισβήτητα, με βάση τη διαχρονική εξέταση του επενδυτικού πλαισίου στην Ελλάδα, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η εφαρμοζόμενη πολιτική κινήτρων συνέβαλε καθοριστικά στον μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας αναφορικά με το βιομηχανικό – διαρθρωτικό σκέλος και αυτό οφείλεται κυρίως στο πλήθος των αναπτυξιακών εργαλείων που προβλέφθηκαν τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο με σκοπό την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την τόνωση της επενδυτικής πρωτοβουλίας (Πετράκος Γ & Ψυχάρης Γ., 2004).

Παράλληλα, ακολουθώντας τις επιταγές της σύγχρονης εποχής η πολιτική επενδυτικών κινήτρων στην Ελλάδα μετεξελίχθηκε και προσαρμόστηκε στα νέα δεδομένα και στις νέες απαιτήσεις του οικονομικού περιβάλλοντος προβλέποντας κίνητρα που καλύπτουν όλο το φάσμα της παραγωγικής διαδικασίας μέσω της επιδότησης και των άυλων επενδύσεων, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην χρήση των νέων τεχνολογιών, στην καινοτομία και στη προώθηση των δικτύωσης μεταξύ των επιχειρήσεων.

Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του IOBE⁴¹, για την περίοδο που αναλύεται, οι επενδύσεις για το 2006 αυξήθηκαν κατά 3,7% σημειώνοντας σημαντική ανάκαμψη της επενδυτικής δραστηριότητας και αναστροφής του επενδυτικού κλίματος (πτωτικό από το 2002). Καθοριστική συμβολή στο ανωτέρω αποτέλεσμα είχαν οι κρατικές ενισχύσεις που παρέχονται υπό τη μορφή κινήτρων πιστοποιώντας την θετική τους συνεισφορά στην προώθηση της επενδυτικής δραστηριότητας (Πίνακας 6, Παράρτημα).

Επίσης, με βάση τα απολογιστικά στοιχεία του τελευταίου αναπτυξιακού νόμου διαπιστώνεται μια αύξηση του επενδυτικού ενδιαφέροντος για την πραγματοποίηση επενδύσεων ολοκληρωμένης μορφής, γεγονός που σηματοδοτεί μια ουσιαστική μεταβολή στο επενδυτικό και επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας μας⁴².

Την ίδια περίοδο με βάση αποτελέσματα ερευνών⁴³ η ελληνική οικονομία εμφανίζει βελτίωση ως προς την ανταγωνιστικότητά της στη παγκόσμια κατάταξη των χωρών και ανέρχεται στην 42^η θέση μεταξύ 61 χωρών ξεπερνώντας χώρες όπως η Πορτογαλία. Επιπροσθέτως, ως προς τις επιδόσεις στον τομέα της επιχειρηματικότητας, η Ελλάδα βρίσκεται πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ των 15 υστερώντας όμως στην καινοτομική επιχειρηματικότητα.

Αναφορικά με την πρόοδο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του Γ' ΚΠΣ, αυτό εμφανίζεται στην πρώτη θέση μεταξύ των τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων ως προς την απορρόφηση και κατατάσσεται πρώτο μεταξύ όλων των προγραμμάτων σε όρους νομικών δεσμεύσεων (Πίνακας 7, Παράρτημα).

Με βάση τα απολογιστικά στοιχεία ενισχύθηκαν με 2,5 δις ευρώ 3.017 επιχειρηματικά σχέδια μεταποιητικών ΜΜΕ και πολύ μικρών επιχειρήσεων (ΠΜΕ) καθώς επίσης και 193 επενδύσεις ΜΜΕ για τεχνολογικό εκσυγχρονισμό. Παράλληλα, στα πλαίσια εφαρμογής του εγκρίθηκαν έργα ενίσχυσης περιβαλλοντικών σχεδίων,

⁴¹ Βλ. «Δελτίο αποτελεσμάτων έρευνας στη βιομηχανία», 02.03.2007 και 19.07.07, www.iobe.gr.

⁴² Βλ. ΥΠΑΝ, Γραφείο Τύπου & Δημοσίων Σχέσεων, Δελτίο Τύπου 03.04.2007, Αθήνα, www.ypan.gr

⁴³ IMD, World Competitiveness Center, Yearbook, 2006.

επενδύσεις για την ενίσχυση του τομέα του τουρισμού, προωθήθηκαν δράσεις για την ενίσχυση της γυναικείας και νεανικής επιχειρηματικότητας και ενθαρρύνθηκαν επενδύσεις για την ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων ποιότητας (Πίνακας 8, Παράρτημα).

Την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 το ΕΠΑΝ II με κεντρικό στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην διάσταση της καινοτομίας και των νέων τεχνολογιών ενθαρρύνοντας επενδύσεις προς την κατεύθυνση αυτή. Μάλιστα, «η έννοια της επιχειρηματικότητας λαμβάνει τον χαρακτήρα βασικής προϋπόθεσης για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας» (Ιωαννίδης Σ., 2007).

Παράλληλα, για την τόνωση της επενδυτικής πρωτοβουλίας έχει προβλεφθεί ένα πλήθος αναπτυξιακών εργαλείων, τα οποία μεταξύ άλλων έχουν ως βασικό στόχο την προώθηση της δικτύωσης και της συνέργειας μεταξύ των επιχειρήσεων. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι σε ποσοστό ενταγμένων έργων και νομικών δεσμεύσεων το ΕΠΑΝ αναδεικνύεται πρώτο μεταξύ των υπολοίπων, ενώ η απορροφητικότητά του προγράμματος αυξήθηκε θεαματικά το 2010 από το 2,9% που βρισκόταν το 2009 στο 18% (Πίνακας 9, Παράρτημα).

Από τα ανωτέρω εξάγεται το συμπέρασμα ότι η συμβολή των επενδυτικών κινήτρων στην αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της, ιδιαίτερα κατά την εξαετή εφαρμογή του αναπτυξιακού νόμου 3299/2004 ήταν σημαντική και η πρόοδος που συντελέστηκε διόλου ευκαταφρόνητη.

Ωστόσο, υπάρχει ακόμη μεγάλη απόσταση που πρέπει να διανυθεί προκειμένου η ελληνική οικονομία και δη οι περιφέρειες της χώρας να συμπεριληφθούν μεταξύ των πιο ανεπτυγμένων.

Τι ισχύει, όμως, για την περιφερειακή διάσταση των κινήτρων;

Στη συνέχεια ακολουθεί μια προσπάθεια διαχρονικής εξέτασης του επενδυτικού πλαισίου στην Ελλάδα με απώτερο σκοπό την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς του ως προς το σκέλος της περιφερειακής ανάπτυξης.

3.2 Οι επιπτώσεις της πολιτικής κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα

Ανατρέχοντας το επενδυτικό πλαίσιο στην Ελλάδα το οποίο διαμορφώθηκε μέσα από τους αναπτυξιακούς νόμους που ίσχυσαν από την μεταπολεμική περίοδο και έπειτα και για την διευκόλυνση της διαδικασίας αξιολόγησης χρησιμοποιείται η διάκριση των χρονικών περιόδων που έλαβε χώρα στο προηγούμενο κεφάλαιο. Ειδικότερα σκοπός της ανάλυσης που ακολουθεί αποτελεί να διαλευκανθεί η εκάστοτε στόχευση και τα αναπτυξιακά αποτελέσματά του θεσμικού πλαισίου, ως προς την περιφερειακή διάσταση.

➤ Πρώτη Περίοδος: 1950-1981

Σε μια προσπάθεια ανασυγκρότησης της χώρας μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου προβλέφθηκε η θέσπιση κινήτρων για την ενθάρρυνση της δημιουργίας επενδυτικών έργων με στόχο την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε κυρίως στους κλάδους της βιομηχανίας και της μεταποίησης οι οποίοι επιλέχθηκαν να αποτελέσουν τους αναπτυξιακούς μοχλούς της ελληνικής οικονομίας.

Τα κίνητρα τα οποία προβλέφθηκαν ήταν κυρίως φορολογικά τα οποία αν και ενθαρρύνουν την ανταγωνιστικότητα, ευνοώντας τις υγιείς επιχειρήσεις, συμβάλλουν στη μείωση της γραφειοκρατίας και δεν επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό ωστόσο έχουν το μειονέκτημα να αποθαρρύνουν τις νέες επιχειρήσεις από την χρήση τους, δεδομένου ότι δεν πραγματοποιούν κέρδη και είναι δύσκολη η τήρηση απολογιστικών στοιχείων με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η αποτίμηση της αποτελεσματικότητά τους (Woodside K., 1979).

Η άσκηση περιφερειακής πολιτικής την περίοδο αυτή βρίσκεται σε εμβρυακό στάδιο και ο στόχος της περιφερειακής ανάπτυξης σε δεύτερη μοίρα σε σχέση με την γενικότερη προσπάθεια εκβιομηχάνισης της χώρας, γεγονός που αποδεικνύεται από την μικρή έως και ανύπαρκτη γεωγραφική διαφοροποίηση⁴⁴ των

⁴⁴ Οι Καλογήρου Ν. κ.α. (1989) αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι από το 1971 ξεκινά μια διαφοροποίηση των κινήτρων ανάλογα με την περιοχή η οποία αργότερα κατέληξε σε ορισμένες υπερβολές. Παράλληλα επισημαίνουν ότι η διαίρεση της χώρας τόσο σε λίγες περιοχές όσο και σε

κινήτρων, καθώς πριν την δεκαετία του 1970 δεν υπήρχε ουσιαστική διαφοροποίηση. Ωστόσο, από το '70 και μετά καταβάλλεται μια αξιόλογη προσπάθεια ενίσχυσης της περιφερειακής ανάπτυξης.

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει η επισήμανση ότι δεν ήταν μόνο η χαμηλή γεωγραφική διαφοροποίηση των κινήτρων που δεν οδήγησε στην πραγματοποίηση του επιθυμητού αριθμού επενδύσεων στην περιφέρεια. Ως ανασταλτικοί παράγοντες θεωρούνται επίσης, το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης της περιφέρειας και η έλλειψη βασικών υποδομών που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αύξηση της ελκυστικότητας των περιοχών αυτών για επενδύσεις, το είδος των παρεχόμενων κινήτρων, καθώς όπως αναφέρθηκε ήταν ως επί το πλείστον φορολογικά με αποτέλεσμα να μην ενθαρρύνεται ιδιαίτερα η μετεγκατάσταση ή η ίδρυση επιχειρήσεων και το γεγονός ότι δεν υπήρξε ουσιαστική κλαδική διαφοροποίηση των κινήτρων ώστε να αναδειχθούν τυχόν υπάρχοντα συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιοχών (Καλογήρου Ν. κ.α., 1989).

Άμεση απόρροια των ανωτέρω υπήρξε η συγκέντρωση της παραγωγικής δραστηριότητας στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, στους Νομούς της Αττικής και Θεσσαλονίκης με σαφή υπεροχή του πρώτου. Με βάση συγκεντρωτικά στοιχεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας το ποσοστό του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή της Αττικής ανήλθε στο 39,9% στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στο 10,2% στην Θεσσαλονίκη και αφορούσαν κυρίως τον κλάδο της μεταποίησης. Συνεπώς με βάση τα στοιχεία αυτά το 50% των επιχειρήσεων συγκεντρώθηκε στους δύο αυτούς νομούς.

Αν και στη συνέχεια παρατηρείται μια τάση ανάσχεσης στους ρυθμούς συγκέντρωσης της παραγωγικής δραστηριότητας στο Νομό Αττικής, καθώς με τους νόμους 289/1976 και 849/1978 επιχειρήθηκε να δοθεί μια ιδιαίτερη ενίσχυση στην περιφέρεια και ιδιαίτερα στις παραμεθόριες περιοχές, με αποτέλεσμα να σημειωθεί

πολλές ενδέχεται να οδηγήσει σε σοβαρά προβλήματα και πιο συγκεκριμένα η ύπαρξη λίγων περιοχών χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις των κινήτρων ενδέχεται να οδηγήσει σε τόνωση της χωρικής συγκέντρωσης, ενώ η ύπαρξη πολλών περιοχών και με σημαντικές διαφοροποιήσεις των κινήτρων μπορεί να οδηγήσει στην δημιουργία «συνθηκών θερμοκηπίου» στις περιοχές με υψηλά κίνητρα (Λεμονιάς Ε., 1985).

αύξηση της επενδυτικής δραστηριότητας στις περιοχές αυτές, ωστόσο συνοδεύτηκε από μία τάση εγκατάστασής της στους όμορους νομούς των αστικών κέντρων με απώτερο σκοπό την εκμετάλλευση των παρεχόμενων αναπτυξιακών κινήτρων οδηγώντας σε μια στρεβλή θεώρησή τους, με μικρή συμβολή στην περιφερειακή ανάπτυξη.

➤ *Δεύτερη Περίοδος: 1981-2004*

Η ένταξή μας στην ΕΟΚ συνοδεύεται από μια προσπάθεια εναρμόνισης της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής με την περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της προσπάθειας αποτελούν η θέσπιση του αναπτυξιακού νόμου 1116/1981, η καθιέρωση του θεσμού των επιδοτήσεων με γεωγραφική κλιμάκωση σε σύμπλευση με τα επιτρεπτά όρια των Κρατικών Ενισχύσεων εντός Κοινότητας και η διεύρυνση του όρου παραγωγική επένδυση περιλαμβάνοντας και τον πρωτογενή τομέα.

Συνεπώς μπορεί να υποστηριχθεί ότι με την προσχώρησή μας στην ΕΟΚ ο στόχος της περιφερειακής ανάπτυξης αναβαθμίζεται ως μείζων, παρατηρείται μια τάση συστηματοποίησης της άσκησης περιφερειακής πολιτικής και συντελείται μια αξιολογική προσπάθεια βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου περιφερειακής ενίσχυσης με τον εκσυγχρονισμό της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων. Παράλληλα, στην ανωτέρω εξέλιξη συνέβαλε καθοριστικά και το γεγονός ότι ο έντονος ρυθμός ανάπτυξης της πρωτεύουσας οδήγησε στην εμφάνιση των πρώτων προβλημάτων αστικής ανάπτυξης τα οποία η Πολιτεία όφειλε να αντιμετωπίσει (Ψυχάρης Γ., 2006).

Με το Ν. 1116/81 η επικράτεια διαιρείται σε 3 ζώνες κινήτρων και με βάση στοιχεία του ΙΟΒΕ οι υπαγόμενες επενδύσεις συγκεντρώνονται κυρίως στον κλάδο της μεταποίησης, ωστόσο η βραχύχρονη εφαρμογή του δεν μας επιτρέπει να εξαγάγουμε ασφαλή συμπεράσματα ως προς την συμβολή του στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Με το Ν. 1262/1982, η επικράτεια διαιρέθηκε σε τέσσερις ζώνες κινήτρων και με βάση στοιχεία του ΚΕΠΕ η κατανομή του μεγαλύτερου μέρους των επενδύσεων αφορούσε και πάλι τον κλάδο της μεταποίησης (67,5%). Αναφορικά με την κατανομή

των επενδύσεων ανά περιοχή με βάση τον πίνακα που ακολουθεί διαπιστώνουμε ότι αν και ο αριθμός των εγκεκριμένων επενδύσεων και των προσδοκώμενων θέσεων εργασίας ανέρχεται σε υψηλά επίπεδα, οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες καταφέρνουν να προσελκύσουν μόλις το 27,6% του συνόλου των επενδύσεων και το 36,44% του συνόλου των προβλεπόμενων θέσεων εργασίας.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος όγκος των επενδύσεων μεταξύ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών αφορά την περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, η οποία εντάσσεται εν μέρει στη Ζώνη Δ' με αποτέλεσμα να επιχορηγείται με τα υψηλότερα ποσοστά. Είναι προφανές ότι σε αυτήν την περίπτωση εκτός από το αναπτυξιακό κριτήριο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και το πολιτικό καθώς η Θράκη αποτελεί μια στρατηγικής για την εθνική ασφάλεια της χώρας σημασίας περιοχή.

Οι τρεις ανεπτυγμένες περιφέρειες, ήτοι η Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Νότιο Αιγαίο και οι δύο σχετικά ανεπτυγμένες περιφέρειες, Στερεά Ελλάδα και Κρήτη συγκεντρώνουν το 63,4% των επενδύσεων και το 54,4% του συνόλου των νέων θέσεων εργασίας (Πίνακας 10, Παράρτημα).

Συνεπώς, από την ανωτέρω ανάλυση προκύπτει το συμπέρασμα ότι αν και η κατανομή των επενδύσεων χαρακτηρίζεται από περισσότερη διάχυση, τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του πρώτου κατ' ουσίαν αναπτυξιακού νόμου αναφορικά με την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων δεν ήταν ικανοποιητικά.

Ο Ν. 1892/1990 βελτίωσε το ισχύον θεσμικό πλαίσιο μέσω της εισαγωγής ορισμένων σημαντικών αλλαγών που αποσκοπούσαν κατά κύριο λόγο στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, υιοθέτησε ένα διαφοροποιημένο καθεστώς επιχορηγήσεων ανάλογα με την κατηγορία της επένδυσης ανά γεωγραφική περιοχή και διαίρεσε την επικράτεια σε πέντε ζώνες κινήτρων.

Το συνολικό ύψος των εγκεκριμένων επενδύσεων ανέρχεται την περίοδο αυτή στα 5 δισεκατομμύρια ευρώ ενώ οι προσδοκώμενες θέσεις εργασίας στις 49,8 χιλιάδες, ποσό σαφώς μειωμένο από την προηγούμενη περίοδο το οποίο εξηγείται εν

μέρει από την αύξηση των επενδύσεων εντάσεως κεφαλαίου (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Αναφορικά με την περιφερειακή συνιστώσα αν και παρατηρείται μια σημαντική αύξηση, σε σχέση με τον προκάτοχό του, στην προσέλκυση της επενδυτικής δραστηριότητας στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές (44,2% των επενδύσεων και το 45,9% των νέων θέσεων εργασίας), με ιδιαίτερη αύξηση του ποσοστού των επενδύσεων στην περιοχή της Θράκης λόγω της υπαγωγής της στην Ε' ζώνη κινήτρων, το σκηνικό δεν αλλάζει και ο μεγαλύτερος όγκος των επιχειρήσεων συνεχίζει να κατευθύνεται προς τις ανεπτυγμένες περιοχές (46,2% συνόλου επενδύσεων και 46,5% των νέων θέσεων εργασίας), σημειώνοντας παράλληλα αύξηση στην περιοχή της Αττικής σε σχέση με το προϊσχύον καθεστώς (Πίνακας 11, Παράρτημα).

Ωστόσο παρόλο που μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων εγκαθίσταται στην περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί και να υποτιμηθεί το γεγονός της γεωγραφικής εγγύτητας με το αστικό κέντρο της Θεσσαλονίκης το οποίο σαφέστατα οδήγησε ορισμένες επιχειρήσεις στην μετεγκατάστασή τους, ιδιαίτερος στο νομό της Ξάνθης, προκειμένου να επωφεληθούν από τα υψηλά κίνητρα.

Επίσης, παρατηρείται και η εξής παρενέργεια στην εν λόγω περιοχή, λόγω του δεισμού της σε δύο ζώνες ενίσχυσης⁴⁵, η Ξάνθη να απορροφά το μεγαλύτερο αριθμό επενδύσεων⁴⁶ διαχρονικά εντείνοντας κατά αυτόν τον τρόπο τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι περιοχές που βρίσκονται στο ίδιο χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης με την Θράκη να μην τυγχάνουν διαχρονικά των ευνοϊκότερων ρυθμίσεων και να μην τους παρέχονται όμοιου βαθμού κίνητρα, όπως οι Περιφέρειες

⁴⁵ Οι νομοί της Ανατολικής Μακεδονίας υπάγονται στην Δ' Ζώνη κινήτρων, ενώ οι νομοί της Θράκης στην Ε', με αποτέλεσμα αν και ανήκουν στην ίδια περιφέρεια να επιχορηγούνται με διαφορετικά ποσοστά.

⁴⁶ Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης (1999): «Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης: Ο αναπτυξιακός νόμος 1892/1990 και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του», Κομοτηνή.

Ηπείρου και Πελοποννήσου, με αποτέλεσμα να αποτελούν τρόπο τινά τους «αδικημένους» της υπόθεσης.

Συνοψίζοντας, αν και με το Ν. 1892/1990 αυξήθηκε σημαντικά ο αριθμός των εγκεκριμένων επενδύσεων που αφορούν στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές και ιδιαίτερα στην περιοχή της Θράκης, η κατάσταση δεν άλλαξε και ο κύριος όγκος τους οδηγήθηκε στις οικονομικά και αναπτυξιακά εύρωστες περιοχές.

Ο Ν. 2234/1994 εισήγαγε μια σημαντική αλλαγή ως προς τη φύση των επιλέξιμων δαπανών, συμπεριλαμβάνοντας και τα άυλα στοιχεία όπως αναλύθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, διευρύνοντας με αυτόν τον τρόπο την έννοια της παραγωγικής επένδυσης και προωθώντας μια σύγχρονη αντίληψη για το ρόλο των αναπτυξιακών κινήτρων, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων (Λαμπριανίδης Λ., 1994).

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον τομέα της καινοτομίας και της τεχνολογίας και στη προώθηση των επενδύσεων με γνώμονα την εξοικονόμηση ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος, τομείς εξέχουσας σημασίας για την ΕΕ. Διαπιστώνεται, δηλαδή, μια τάση σύνδεσης των οριζόντιων στόχων της ΕΕ και μια προσπάθεια προώθησής τους μέσω των αναπτυξιακών νόμων, γεγονός που ενδέχεται να υποσκάπτει τον στόχο της περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς δίνεται η δυνατότητα στις ανεπτυγμένες περιοχές να απολαύσουν τα ειδικά κίνητρα, με αποτέλεσμα οι επενδύσεις να κατευθύνονται κατά κύριο λόγο προς αυτές επωφελούμενες από τις οικονομίες κλίμακας και το επίπεδο των υποδομών τους.

Επίσης, ο εν λόγω νόμος κατηγορήθηκε ότι με τις προβλέψεις του ενισχύει κυρίως τις πολύ μεγάλες επενδύσεις, παραμελώντας τον σημαντικό ρόλο των ΜΜΕ στην ελληνική οικονομία και ότι συμβάλλει στην υποβάθμιση της γεωγραφικής διαφοροποίησης των κινήτρων, καθώς ενώ διατηρεί την προϊσχύουσα κατανομή των νομών σε ζώνες *«στη συνέχεια αναιρεί αυτήν την περιφερειακή διάσταση με την έννοια ότι εξαιρεί όλες τις νέες κατηγορίες επιλέξιμων για ενίσχυση επενδύσεων»* (Λαμπριανίδης Λ., 1994).

Ακολούθησε ο Ν. 2601/1998 ο οποίος εισήγαγε ένα νέο καθεστώς αναφορικά με την πρόσβαση των επιχειρήσεων στα επενδυτικά κίνητρα, όπως περιγράφηκε στην προηγούμενη ενότητα. Παράλληλα με τον εν λόγω νόμο συνδέθηκε η δυνατότητα παροχής επιχορήγησης με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Με βάση αυτή τη πρόβλεψη, προκειμένου οι επιχειρήσεις να απολαύσουν τα ανώτατα ποσοστά επιχορήγησης που τους αναλογούν με βάση τον επενδυτικό χάρτη έπρεπε να δημιουργήσουν και τις ανάλογες θέσεις εργασίας, ειδάλλως δεν θα τους δινόταν ολόκληρο το ποσό⁴⁷.

Με βάση τα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών οι συνολικές υπαγωγές των επενδύσεων ανήλθαν στις 3.914 με ύψος κεφαλαιακής επιχορήγησης 0,96 δις ευρώ και με 20.835 προσδοκώμενες θέσεις απασχόλησης. Αναφορικά με την περιφερειακή του διάσταση, παρατηρείται ότι οι Περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας και Στερεάς Ελλάδας συγκεντρώνουν το 50% των επενδύσεων και το 54% των νέων θέσεων απασχόλησης (Πίνακας 12, Παράρτημα).

Ωστόσο και πάλι παρατηρείται ότι οι ανεπτυγμένες και σχετικά ανεπτυγμένες περιφέρειες (Νότιο Αιγαίο και Κρήτη) συγκεντρώνουν πάνω από το 50% του συνόλου των επενδύσεων και των νέων θέσεων εργασίας. Ενδεικτικά, ο Νομός Αττικής παρόλο που ανήκει στην Α' Ζώνη συγκεντρώνει το 10% των επενδύσεων ωστόσο, θα πρέπει να συνυπολογισθεί η αυξημένη συμμετοχή του κατασκευαστικού τομέα στο ποσοστό των επενδύσεων εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων.

Στον αντίποδα, η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας έχει το μικρότερο ποσοστό επενδύσεων όπως επίσης και οι Περιφέρειες Ηπείρου, Θεσσαλίας και Δυτικής Ελλάδας χαρακτηρίζονται από χαμηλά ποσοστά. Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης εξακολουθεί να ηγείται από άποψη επενδυτικού ενδιαφέροντος των λοιπών λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Επίσης, με βάση το δείκτη του μέσου ύψους της επένδυσης διαπιστώνεται ότι τα επενδυτικά σχέδια που

⁴⁷Η ανωτέρω ρύθμιση αποτέλεσε αποδέκτης δριμείας κριτικής καθώς θεωρήθηκε ότι πριμοδοτεί τις επενδύσεις εντάσεως εργασίας έναντι του κεφαλαίου.

αφορούν στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές είναι κατά πολύ μικρότερα σε ένταση σε σχέση με αυτά των ανεπτυγμένων περιοχών.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι η περιφερειακή κατανομή των επενδύσεων που υπήχθησαν στο Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (ΕΛ.Κ.Ε.) παρουσιάζει ανάλογη εικόνα, με τις περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και Στερεάς Ελλάδας να διατηρούν τα σκήπτρα αναφορικά με τις συνολικές υπαγωγές των επενδύσεων.

Τέλος, αναφορικά με την τομεακή σύνθεση των επενδύσεων και με βάση πάντα τα επίσημα στοιχεία⁴⁸ ο τομέας της μεταποίησης εξακολουθεί να κατέχει τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις εγκεκριμένες επενδύσεις του Ν. 2601/1998. Σημαντική επίσης συμμετοχή έχει και ο τομέας του τουρισμού.

Συνεπώς και από την προηγηθείσα ανάλυση προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι αναπτυξιακοί νόμοι που εφαρμόστηκαν κατά καιρούς στη χώρα χαρακτηρίζονται από χαμηλά ποσοστά αποτελεσματικότητας ως προς την περιφερειακή τους διάσταση, ήτοι την κατεύθυνση πόρων στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας.

➤ *Τρίτη Περίοδος: Ο αναπτυξιακός νόμος 3299/2004*

Σκοπός της θέσπισης του Ν. 3299/2004 αποτέλεσε να καταστεί η Ελλάδα ελκυστικός τόπος επενδύσεων μέσω της προώθησης της ανταγωνιστικότητάς της οικονομίας της και της επιχειρηματικότητας. Παράλληλα, με βάση τις πολιτικές εξαγγελίες της νεοεκλεγείσας κυβέρνησης το ζήτημα της αντιμετώπισης των περιφερειακών ανισοτήτων τέθηκε υψηλά στην agenda (Petrakos G. & Psycharis Y.).

Οι βασικότερες καινοτομίες που επέφερε ο εν λόγω νόμος ήταν η κατάργηση της διάκρισης μεταξύ νέων και παλιών επιχειρήσεων αναφορικά με την πρόσβαση στα πακέτα στήριξης, η αποσύνδεση της επιχορήγησης από την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών για την εφαρμογή του και η ιδιαίτερη έμφαση στην χρήση νέων τεχνολογιών και καινοτομίας.

⁴⁸ www.ypan.gr

Ειδικότερα, η αναπτυξιακή του στόχευση δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας μέσω της πριμοδότησης της χρήσης των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας για τον εκσυγχρονισμό των παραγωγικών μονάδων, εγείροντας ερωτήματα αναφορικά με την συμβολή του στην προώθηση της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης (Petraikos G. & Psycharis Y.)

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι η υλοποίηση του μεγαλύτερου μέρους των οριζόντιων στόχων της ΕΕ⁴⁹ που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην εξοικονόμηση ενέργειας, στην προώθηση της χρήσης των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας και στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στις ΜΜΕ συντελείται μέσω των αναπτυξιακών νόμων.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να προκύπτουν δύο «παράδοξα»: αφενός, οι κρατικές ενισχύσεις για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων δεσμεύονται κάθε φορά από τα όρια που θέτει ο επενδυτικός χάρτης της χώρας με αποτέλεσμα περιοχές που ενδεχομένως να χρήζουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης αναφορικά με τα κίνητρα να αποκλείονται ή να λαμβάνουν πολύ χαμηλότερα από αυτά που στην πραγματικότητα τους αναλογούν⁵⁰.

Αφετέρου, η πρόσδεση των οριζόντιων στόχων με την εφαρμογή του αναπτυξιακού νόμου, ο οποίος αποσκοπεί κυρίως στην ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη ενδέχεται να υποδαυλίζει την περιφερειακή του διάσταση και αυτό διότι η προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας απευθύνεται σε περιοχές με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, γεγονός που ενδέχεται να αυξήσει την τάση συγκέντρωσης της οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας στις περιοχές αυτές. Με βάση αυτή τη λογική η βιομηχανική-διαρθρωτική διάσταση του αναπτυξιακού νόμου φαίνεται να υπερισχύει του περιφερειακού του σκέλους με αποτέλεσμα να εγείρονται ερωτήματα

⁴⁹Η ΕΕ εκδίδει παρόμοια με τις κατευθυντήριες γραμμές περιφερειακού χαρακτήρα, κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία του περιβάλλοντος (EC, 2007, C37), για την ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας (EC, 2006, C 323)

⁵⁰Για παράδειγμα ο Ν. Βοιωτίας, ενώ αντιμετωπίζει έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως το πρόβλημα του Ασωπού ποταμού, λόγω της υπερσυγκέντρωσης της βιομηχανικής δραστηριότητας, δε δικαιούται υψηλά κίνητρα καθώς εμφανίζεται στους πλέον ανεπτυγμένους νομούς της χώρας.

σχετικά με την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων (Petrakos G. & Psycharis Y.).

Αναφορικά με την περιφερειακή του διαφοροποίηση ο εν λόγω νόμος αρχικά προέβλεπε τέσσερις ζώνες κινήτρων με την Δ' Ζώνη να διαιρείται σε τρεις επιμέρους περιοχές ώστε να καλύπτεται η διαφοροποίηση των επιτρεπόμενων ποσοστών ενίσχυσης του εγκεκριμένου από την ΕΕ Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων, ενώ αργότερα με την τροποποίησή του προέβλεψε τρεις.

Η βασική καινοτομία του είναι ότι κατέστησε τη Ζώνη Α' (Νομοί Αττικής & Θεσσαλονίκης) επιλέξιμη για όλα τα επενδυτικά σχέδια ενώ, μετατάχθηκαν οι Νομοί Δράμας και Καβάλας από την Γ' στην Δ' Ζώνη προκειμένου να εξομαλυνθούν οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης και να αποτραπεί η τάση συγκέντρωσης των επενδύσεων στο Νομό Ξάνθης λόγω των ευνοϊκότερων ρυθμίσεων.

Παράλληλα με την τροποποίηση του το 2006, οι Περιφέρειες Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδας συμπεριλήφθηκαν σε όμοια ζώνη με την περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης προκειμένου να απορροφηθούν τα ανώτατα επιτρεπτά όρια του επενδυτικού χάρτη αλλά και να επέλθει ισορροπία μεταξύ των περιοχών στην προσέλκυση της επενδυτικής πρωτοβουλίας.

Ειδικότερα με την ολοκλήρωση της β' φάσης εφαρμογής του Ν.3299/2004 και με βάση τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, η συνολική εικόνα διαμορφώνεται ως εξής, από τις 13.607 αιτήσεις επενδυτικών σχεδίων που υποβλήθηκαν για έγκριση, εγκρίθηκαν συνολικά οι 9.112 με τον αριθμό των προσδοκώμενων θέσεων εργασίας να ανέρχεται στις 39.779 (Πίνακας 13, Παράρτημα).

Η Κρήτη και η Κεντρική Μακεδονία εξακολουθούν να βρίσκονται υψηλότερα στο επίκεντρο του επενδυτικού ενδιαφέροντος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι η Πελοπόννησος βρίσκεται στην τρίτη θέση της κατάταξης, ωστόσο θα πρέπει να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι λόγω των καταστροφικών πυρκαγιών που σημειώθηκαν στην περιοχή η στήριξη των επενδύσεων μέσω του αναπτυξιακού

νόμου υπήρξε άμεση προκειμένου να αποκατασταθούν οι ζημιές και να στηριχθεί η απασχόληση, ιδίως του αγροτικού πληθυσμού.

Επίσης, εντύπωση προκαλεί ότι οι περιοχές της Δυτικής Ελλάδας και της Ηπείρου σημειώνουν θεαματική αύξηση στη προσέλκυση επενδύσεων γεγονός που δικαιώνει την τροποποίηση που υπέστη ο εν λόγω νόμος και αναφέρθηκε παραπάνω. Ωστόσο, περιοχές όπως το Βόρειο Αιγαίο και η Δυτική Μακεδονία εξακολουθούν να βρίσκονται στις χαμηλότερες θέσεις της κατάταξης ως προς την προσέλκυση της επενδυτικής πρωτοβουλίας.

Με βάση τα απολογιστικά στοιχεία για την συνολική εφαρμογή του Ν.3299/2004 διαπιστώνεται ότι οι ανεπτυγμένες και σχετικά ανεπτυγμένες περιοχές συγκέντρωσαν το 44% των επενδύσεων και το 51% των νέων θέσεων απασχόλησης ενώ το ύψος των εγκεκριμένων επενδύσεων στις περιοχές αυτές είναι συγκριτικά μεγαλύτερο από αυτό των λιγότερο ανεπτυγμένων.

Αναφορικά με την κατανομή⁵¹ των επενδυτικών σχεδίων ανά τομέα δραστηριότητας, ο δευτερογενής τομέας αναδεικνύεται για ακόμη μια φορά στην πρώτη θέση με 54,8% και ακολουθεί ο τομέας του τουρισμού με 28,8%. Τα επενδυτικά σχέδια που αφορούν στην παροχή υπηρεσιών συγκεντρώνουν το 11,3% ενώ ο πρωτογενής τομέας ανέρχεται μόλις στο 5,1% .

Συνεπώς, ένα γενικό συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί είναι ότι και με το Ν. 3299/2004 προκύπτει μια παρόμοια εικόνα ως προς την περιφερειακή κατανομή των επενδύσεων με τους προηγούμενους αναπτυξιακούς νόμους. Παρά τη διαφοροποίηση των ενισχύσεων είναι ξεκάθαρο ότι η επενδυτική πρωτοβουλία προτιμά τις πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες είτε για λόγους συγκριτικού πλεονεκτήματος είτε για λόγους γειννίας και προσβασιμότητας στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Αποτέλεσμα των ανωτέρω υπήρξε η θεματική αύξηση του ειδικού βάρους της Περιφέρειας Αττικής στο σύνολο της οικονομίας, καθώς με βάση πρόσφατα

⁵¹ www.ependyseis.gr

στοιχεία⁵² για την περίοδο 1981-2007, διαπιστώνεται ότι παράγει πλέον το 50% ΑΕΠ της χώρας. Αν συνυπολογιστούν στο ανωτέρω ποσοστό οι «δορυφόροι» νομοί της βιομηχανικής της δραστηριότητας (Βοιωτία, Κορινθία) και η περιοχή της Θεσσαλονίκης τότε αυτό αγγίζει το 60% του συνολικού παραγόμενου ΑΕΠ της χώρας.

Παράλληλα, η περιφέρεια Αττικής σε σύγκριση με το κ.κ. ΑΕΠ της ΕΕ-25 σημείωσε σημαντική πρόοδο τα τελευταία χρόνια φτάνοντας από το 78% του κοινοτικού μέσου όρου στο 87%, το 2007. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο μεγαλύτερος όγκος του παραγόμενου ΑΕΠ της προέρχεται από τον τριτογενή τομέα⁵³.

Συνοψίζοντας, το επενδυτικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε και αναλύθηκε διεξοδικά δεν κατάφερε να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την κινητικότητα των κεφαλαίων προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, με απώτερο σκοπό την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, αλλά αντίθετα εξακολούθησαν οι ανεπτυγμένες περιφέρειες να βρίσκονται στο επίκεντρο του επενδυτικού ενδιαφέροντος και να συγκεντρώνουν τον κύριο όγκο των επενδύσεων.

Περνώντας τώρα στην αποτίμηση της συμβολής των κινήτρων που δόθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μπορούμε να προβούμε στις εξής παρατηρήσεις. Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι διαχρονικά η βαρύτητα του άξονα περιφερειακή ανάπτυξη ως προτεραιότητα στα ΚΠΣ σταδιακά εξασθενεί, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την αντίστοιχη κατανομή των πόρων μεταξύ των αξόνων και παρατηρείται μια τάση ενίσχυσης των τομεακών προγραμμάτων έναντι των περιφερειακών (Οικονόμου Δ., 2004).

Κατά αυτόν τον τρόπο, ενώ στο Α' ΚΠΣ διοχετεύτηκε το ήμισυ των πόρων στην έκτη προτεραιότητα η οποία αφορά στη περιφερειακή ανάπτυξη (50,3%), στο Β' ΚΠΣ, παρατηρείται σημαντική μείωση των πόρων (28,5%) και παράλληλα, διαπιστώνεται σημαντική αύξηση των πόρων στον άξονα που αφορά το τομεακό

⁵²Βλ. Εισηγητική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή».

⁵³ Βλ. ΠΕΠ Αττικής 2007-2013.

πρόγραμμα της ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας (21,9%). Επίσης, και στο Γ' ΚΠΣ με γνώμονα την κατανομή των πόρων διαπιστώνεται περαιτέρω μείωση στον σχετικό άξονα (25,8%) ενώ την τρίτη θέση καταλαμβάνει ο άξονας που αφορά τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (14,5%) (Πίνακες 14, 15,16 Παράρτημα).

Η δεύτερη παρατήρηση αφορά την αναπτυξιακή στόχευση καθώς παρατηρείται μία τάση επικράτησης της λογικής των τομεακών προγραμμάτων έναντι των περιφερειακών και του κριτηρίου της αποτελεσματικότητας έναντι της χωρικής ισότητας (Πετράκος Γ., 2004). Μπορεί να υποστηριχθεί ότι κατά την πρώτη περίοδο αναδεικνύεται η χωρική διάσταση της ανάπτυξης και επιδιώκεται η διαπεριφερειακή ισότητα, μέσω της διασποράς μικρών έργων και υποδομών στην Περιφέρεια. Ωστόσο εκφράζονται ορισμένες επιφυλάξεις ως προς τον τύπο της περιφερειακής ανάπτυξης που επιτεύχθηκε⁵⁴ (Τσούκαλης Λ., 1998).

Στην επόμενη προγραμματική περίοδο 1994-1999 δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομική αποτελεσματικότητα μέσω της υλοποίησης μεγάλων έργων που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της οικονομικής θέσης και της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Ωστόσο, ο στόχος της περιφερειακής ανάπτυξης εξακολουθεί να βρίσκεται υψηλά στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Κατά την εφαρμογή του Γ'ΚΠΣ τα έργα και οι υποδομές σε εθνική κλίμακα εξακολουθούν να συγκεντρώνουν τον χρηματοδοτικό ενδιαφέρον. Παράλληλα παρατηρείται ότι την περίοδο αυτή δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας τόσο σε περιφερειακό όσο και σε τομεακό επίπεδο. Ωστόσο, όπως υποστηρίχθηκε και παραπάνω οι επενδύσεις αυτού του τύπου παρουσιάζουν υψηλές τάσεις συγκέντρωσης στα αστικά κέντρα, επωφελούμενες από τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα (εξωτερικές οικονομίες).

Την περίοδο που διανύουμε βρίσκεται σε εξέλιξη η υλοποίηση του ΕΣΠΑ, όπου ο στόχος της περιφερειακής ανάπτυξης επιδιώκεται μέσω της υλοποίησης των 5 ΠΕΠ. Ωστόσο υπάρχει μια ριζική διαφορά σε σχέση με τις προγενέστερες

⁵⁴ Ειδικότερα, ο Γεωργίου Γ. (1994) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η ύπαρξη πολλών μικρών έργων χωρίς κάθετη διακλάδωση και συσχέτιση είναι αμφίβολο το κατά πόσο συνέβαλε στην υλοποίηση του στόχου της περιφερειακής και εθνικής ανάπτυξης.

Προγραμματικές Περιόδους αναφορικά με τα κριτήρια επιλεξιμότητας και την χρηματοδότηση των ελληνικών περιφερειών, πέντε εκ των οποίων παύουν να είναι πλήρως επιλέξιμες⁵⁵ με βάση το Στόχο 1.

Συνεπώς, στις εν λόγω περιφέρειες μειώνεται το επίπεδο στήριξης που ίσχυε μέχρι τώρα. Παράλληλα παρατηρείται μια επανατοποθέτηση των στόχων της Πολιτικής Συνοχής και μια τάση ενίσχυσης της στρατηγικής της διάστασης μέσω της σύνδεσής της και με τους Στόχους της Λισσαβόνας, με αποτέλεσμα οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις να τείνουν να γίνουν πιο στοχευμένες και να προωθούνται διαρθρωτικές αλλαγές, με απώτερο σκοπό την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο, εκφράζονται φόβοι για τον κίνδυνο «*αποχωρικοποίησης των στόχων*» της, με σοβαρές επιπτώσεις για την επίδιωξη του στόχου άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων.

Στα ανωτέρω, αν συνυπολογισθεί το μειονέκτημα της μη διαφοροποίησης, κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των ΠΕΠ, των ενισχύσεων ανάλογα με τις αναπτυξιακές ανάγκες και ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας με αποτέλεσμα να χρηματοδοτείται ο ίδιος κορμός παρεμβάσεων για όλες, τότε καθίσταται σαφής η αδυναμία των ΚΠΣ να λειτουργήσουν αποτελεσματικά σε περιφερειακό επίπεδο (Παπαδούλης Α., 2007).

Επίσης, με βάση έρευνες που έχουν διενεργηθεί εγείρονται σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με τον αναδιανεμητικό χαρακτήρα τους καθώς παρατηρείται ότι η διαπεριφερειακή κατανομή των πόρων δεν εξαρτάται από το επίπεδο ανάπτυξης των περιφερειών με αποτέλεσμα να υποδαυλίζεται ο στόχος της περιφερειακής ανάπτυξης τον οποίον θα πρέπει να εξυπηρετούν με την λειτουργία τους (Οικονόμου, 2004; Ψυχάρης Γ., 2004).

⁵⁵ Αυτές είναι οι Περιφέρειες του Νοτίου Αιγαίου και της Στερεάς Ελλάδας (phasing in) που ανήκουν πλέον στον Στόχο 2 «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» και οι Περιφέρειες της Αττικής, Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας (statistical effect regions), οι οποίες έχουν επίπεδο ανάπτυξης πάνω από το 75% του μ.ο. της ΕΕ-25 αλλά κάτω από το 75% του μ.ο. της ΕΕ-15 με αποτέλεσμα να ανήκουν μεν στο Στόχο 1 (phasing out) αλλά να λαμβάνουν μικρότερη χρηματοδότηση από αυτή που θα λάμβαναν αν ήταν πλήρως επιλέξιμες.

3.3 Κριτική αποτίμηση των περιφερειακών επιπτώσεων

Δεδομένου ότι η περίοδος μελέτης της παρούσας εργασίας καλύπτει το διάστημα που ξεκινά από την μεταπολεμική περίοδο και καταλήγει στην σημερινή εποχή μας παρέχεται η δυνατότητα να σχηματίσουμε μια αρκετά σαφή εικόνα για την αποτελεσματικότητα της πολιτικής κινήτρων που εφάρμοσε η χώρα μας διαχρονικά. Ωστόσο, είναι χρήσιμο για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης να γίνουν ορισμένες επισημάνσεις αναφορικά με την εξελικτική πορεία της πολιτικής κινήτρων.

Καταρχάς, η αποτελεσματικότητα της εν λόγω πολιτικής δεν εξαρτάται μόνο από το είδος και το βαθμό έντασης των παρεχόμενων αναπτυξιακών κινήτρων αλλά και από το θεσμικό πλαίσιο το οποίο είναι συχνά απόφαση της πολιτικής ηγεσίας. Οι συχνές αλλαγές του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τα κίνητρα και η συνακόλουθη αλλαγή της γεωγραφική διαφοροποίησής τους, η πολυνομία και η γραφειοκρατία συνιστούν ανασταλτικούς παράγοντες ως προς την επιτυχημένη άσκησή της.

Αναφορικά με την περιφερειακή διάσταση της πολιτικής κινήτρων, είναι γεγονός ότι διαχρονικά παρουσιάζει μια φθίνουσα τάση, η οποία γίνεται αντιληπτή καταρχάς μέσω των αναπτυξιακών νόμων, των οποίων η γεωγραφική διαφοροποίηση στα παρεχόμενα αναπτυξιακά κίνητρα αμβλύνεται με την πάροδο του χρόνου καθώς και μέσω της πτωτικής πορείας των πιστώσεων των Κρατικών Ενισχύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ (Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Επίσης, την τελευταία 20ετία επιχειρείται μία στροφή ως προς τη μορφή των επενδυτικών κινήτρων που παρέχονται και μια αλλαγή ως προς την τομεακή κατανομή των επενδύσεων καθώς παρατηρείται το φαινόμενο να επιλέγονται επενδύσεις στρατηγικής σημασίας για το σύνολο της χώρας με μεγαλύτερη αποδοτικότητα κεφαλαίων, όπως η ενέργεια και οι τηλεπικοινωνίες, οι οποίες ωστόσο προτιμούν να υλοποιηθούν στις ανεπτυγμένες περιοχές προκειμένου να καρπωθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματά τους.

Παράλληλα, με βάση τις οριζόντιες πολιτικές και μέτρα που προωθεί η ΕΕ μέσω των αναπτυξιακών νόμων δίνονται αναπτυξιακά κίνητρα και στις ανεπτυγμένες περιφέρειες παρόλο που ανήκουν στην Α' ή Β' Ζώνη καθώς και είτε μέσω των

αναπτυξιακών νόμων, είτε μέσω των ΚΠΣ δίνεται η δυνατότητα χρηματοδότησης με το ίδιο ποσοστό ανεξαρτήτως του τύπου εγκατάστασης σε επενδύσεις που δεν έχουν καμία «χωρική διάσταση» υποσκάπτοντας την περιφερειακή διάσταση των αναπτυξιακών κινήτρων (Πετράκος γ. & Ψυχάρης Γ., 2004).

Επανερχόμαστε, λοιπόν, στην κλασική αντίθεση ανάμεσα στο κριτήριο της χωρικής ισότητας και της αποτελεσματικότητας. Πιο συγκεκριμένα διατυπώνεται το ερώτημα: «η μεγαλύτερη διάχυση της επενδυτικής δραστηριότητας, η οποία προκρίνει τη συνολική ισότητα θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων;»

Η απάντηση αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία. Ωστόσο, με έναυσμα το ανωτέρω ερώτημα θα γίνουν δύο σημαντικές παρατηρήσεις ως προς την εφαρμογή της πολιτικής κινήτρων, η πορεία της οποίας αναφορικά με την περιφερειακή της διάσταση δεν κρίνεται ικανοποιητική.

Αφενός, με βάση τη διαχρονική εξέταση του επενδυτικού πλαισίου διαπιστώνεται ότι τα αναπτυξιακά κίνητρα που εφαρμόστηκαν όλη αυτήν την περίοδο δεν είχαν συγκεκριμένη αναπτυξιακή στόχευση, με μόνη διαφοροποίηση την ένταση των ενισχύσεων. Συνεπώς, δεν ελήφθησαν υπόψη οι αναπτυξιακές ανάγκες ούτε τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της κάθε περιφέρειας προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για μια βιώσιμη και πάνω από όλα διατηρήσιμη ανάπτυξη.

Αφετέρου, η άσκηση της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων αποτελεί αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη για την επίτευξη της περιφερειακής ανάπτυξης. Ασφαλώς και ο ρόλος τους είναι χρήσιμος και ενθαρρυντικός για την ανάληψη επενδύσεων, ωστόσο απαιτείται η συνύπαρξη μιας σειράς παραγόντων όπως η κατάλληλη υποδομή, η ύπαρξη αξιόλογου ανθρώπινου δυναμικού, η ορθή διοικητική οργάνωση, η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στη λήψη αποφάσεων και η δημιουργία δικτύων μεταξύ των παραγωγικών μονάδων που θα συμβάλλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη θετικών εξωτερικών οικονομιών και εν κατακλείδι στην προσέλκυση των επενδύσεων.

Η παραδοσιακή διχοτομία και αντίθεση μεταξύ των εννοιών της αποτελεσματικότητας και της ισότητας είναι δυνατό να γεφυρωθεί ωστόσο απαιτείται ριζική αναθεώρηση των στόχων και των προτεραιοτήτων της ασκούμενης περιφερειακής πολιτικής και εκσυγχρονισμός του υφιστάμενου επενδυτικού πλαισίου.

Ήδη σε επίπεδο ΕΕ προωθείται μια σημαντική στροφή στην άσκηση της πολιτικής κινήτρων αναφορικά με τους στόχους και τα μέσα εφαρμογής της. Κατά αυτόν τον τρόπο αναπτύσσονται και προωθούνται νέες μορφές χρηματοδότησης των επενδύσεων με μεγαλύτερη και ακριβέστερη αναπτυξιακή στόχευση, μέσω της υιοθέτησης καινοτόμων δράσεων, ενισχύοντας δυναμικούς τομείς της οικονομίας, ώστε η Ευρώπη να καταστεί ελκυστικότερος τόπος επενδύσεων και να δημιουργηθούν περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας⁵⁶.

Ειδικότερα, τα αναπτυξιακά κίνητρα και γενικότερα η πολιτική κινήτρων θα πρέπει να στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και στη προώθηση της τοπικής επιχειρηματικότητας στις περιφέρειες με απώτερο σκοπό την εμπέδωση μιας αναπτυξιακής νοοτροπίας ώστε να αποκτήσουν ίδιο «μηχανισμό αυτοτροφοδοτούμενης αναπτυξιακής διαδικασίας» με πολλαπλά οφέλη και σε επίπεδο εθνικής κλίμακας (Κόνσολας Ν., 1997).

Συνεπώς, η προώθηση αυτού του προτύπου ενδογενούς ανάπτυξης αποτελεί μονόδρομο για την καθιέρωση ενός βιώσιμου μακροπρόθεσμα μοντέλου περιφερειακής ανάπτυξης το οποίο θα στηρίζεται στις ίδιες παραγωγικές δυνάμεις της κάθε περιοχής και θα αναδεικνύει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα.

⁵⁶Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή Σχέδιο δράσης για τις Κρατικές Ενισχύσεις, «Λιγότερες και καλύτερα στοχευμένες κρατικές ενισχύσεις: οδικός χάρτης για τη μεταρρύθμιση των κρατικών ενισχύσεων 2005-2009», Βρυξέλλες 07.06.05.

Συμπερασματικές Προτάσεις

Η πολιτική επενδυτικών κινήτρων που ακολούθησε η Ελλάδα ήδη από την μεταπολεμική περίοδο αποσκοπεί στην επίτευξη δύο διαφορετικών και συχνά αν όχι κατ' ανάγκη αλληλοσυγκρουόμενων στόχων, αφενός την προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων, μέσω της ενίσχυσης συγκεκριμένων κλάδων και τομέων της εθνικής οικονομίας και αφετέρου την επίτευξη της ισόρροπης οικονομικής ανάπτυξης, μέσω της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων.

Συνεπώς η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της εν λόγω πολιτικής είναι εκ προοιμίου μια πολύπλοκη υπόθεση, καθώς η εύρεση της χρυσής τομής μεταξύ των δύο αυτών στόχων αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα. Αν και φαινομενικά οι επιδιωκόμενοι στόχοι της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων μοιάζουν ασύμπτωτοι και ανταγωνιστικοί, ωστόσο ο κατάλληλος σχεδιασμός που θα λαμβάνει υπόψη και τις δύο συνιστώσες της αναπτυξιακής διαδικασίας αποτελεί το ζητούμενο.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των νομοθετημάτων της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου υπήρξε η προσήλωση στο στόχο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μέσω της ενθάρρυνσης της επενδυτικής πρωτοβουλίας στους τομείς της βιομηχανίας και της μεταποίησης ενώ ο στόχος της περιφερειακής ανάπτυξης συγκέντρωνε ελάχιστο ενδιαφέρον. Από το 1981 και μετά σηματοδοτείται μια αλλαγή σκηνικού στον τρόπο άσκησης της εν λόγω πολιτικής και γίνονται συστηματικές προσπάθειες να ενταχθεί το περιφερειακό στοιχείο κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της.

Παράλληλα διαφαίνεται μια τάση από τη δεκαετία του '90 και μετά η οποία κορυφώνεται με την εφαρμογή του Ν. 3299/2004 αναπροσαρμογής της στρατηγικής των αναπτυξιακών νόμων, οι οποίοι προσπαθούν να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις και στις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής, κατευθύνοντας τις επενδύσεις στους τομείς της έρευνας και της τεχνολογίας, επιδιώκοντας παράλληλα και την περιφερειακή ανάπτυξη, η διάσταση της οποίας όμως τείνει να αποδυναμώνεται.

Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από την εξέταση της περιφερειακής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπου διαπιστώνεται μια μεταστροφή στην λογική των παρεχόμενων κινήτρων η οποία δεν εστιάζει πλέον στενά και αποκλειστικά στις

χωρικές ενισχύσεις αλλά αναπροσαρμόζει τους στόχους της, προωθώντας την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικής αποτελεσματικότητας όσο και τα μέσα της, με τον εκσυγχρονισμό των επενδυτικών εργαλείων.

Αδιαμφισβήτητα, με βάση τη διαχρονική εξέταση του επενδυτικού πλαισίου στην Ελλάδα, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η αποτελεσματικότητα της εφαρμοζόμενης πολιτικής κινήτρων εκφράστηκε πολύ περισσότερο με όρους οικονομικής μεγέθυνσης των επιχειρήσεων παρά με αντίστοιχους περιφερειακής σύγκλισης, καθώς οι ανεπτυγμένες περιφέρειες και ειδικότερα η περιοχή της Αττικής εξακολούθησαν να συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο όγκο του επενδυτικού ενδιαφέροντος.

Συνεπώς, η υφιστάμενη πολιτική επενδυτικών κινήτρων κρίνεται ανεπαρκής να αντιμετωπίσει το ζήτημα της άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων.

Η αναπροσαρμογή των στόχων και των προτεραιοτήτων της ασκούμενης περιφερειακής πολιτικής και ο εκσυγχρονισμός του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου προβάλλουν ως αναγκαία προϋπόθεση για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας.

Το διακύβευμα της αναθεώρησης της πολιτικής κινήτρων γίνεται ακόμη πιο επιτακτικό για την χώρα μας ιδιαίτερα την δεδομένη περίοδο που διανύουμε και για δύο επιπλέον λόγους. Πρώτον, με την υποχώρηση της χρηματοδοτικής βαρύτητας της Πολιτικής Συνοχής, η οποία ήδη αποτελεί απτή πραγματικότητα σε πέντε Περιφέρειες της Ελλάδας οι οποίες εξήλθαν του στόχου των ισχυρών χρηματοδοτικών ενισχύσεων η χώρα πρωτίστως αλλά και οι εν λόγω περιφέρειες καλούνται να διατυπώσουν εναλλακτικές βιώσιμες περιφερειακές στρατηγικές για την ανάπτυξη τους.

Δεύτερον, η δημοσιονομική στενότητα που αντιμετωπίζει η χώρα μας λόγω της κρίσης επιτάσσει την ελαχιστοποίηση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού μέσω της μείωσης της επιβάρυνσης των δημόσιων οικονομικών που προέρχεται και μέσω των παρεχόμενων ενισχύσεων. Η στάθμιση του κόστους και των ωφελειών από την εφαρμογή της πολιτικής κινήτρων δε μεταφράζεται μόνο σε όρους οικονομικής αποδοτικότητας αλλά εμπεριέχει και την ηθική διάσταση

δεδομένου ότι η εν λόγω βασίζεται στο μηχανισμό της μεταφοράς πόρων από το κοινωνικό σύνολο σε συγκεκριμένες περιοχές και τομείς της οικονομίας.

Συνεπώς, η λήψη μέτρων από το Κράτος για την προώθηση της «ανάπτυξης εκ των έσω» με ιδιαίτερη έμφαση στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, την ανάδειξη των δεξιοτήτων του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της κάθε περιφέρειας και την δημιουργία δικτύωσης μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων συνιστά μια συνθήκη ικανή για την ανάδειξη της περιφερειακής διάστασης της πολιτικής κινήτρων.

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

N. 1262/1982 «Περί παροχής κινήτρων ενίσχυσης της οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας και τροποποίηση συναφών θεμάτων» (ΦΕΚ 70 Α'/16.6.1982)

N. 1892/1990 «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 101 Α'/31.7.1990)

N. 2234/1994 «Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν. 1892/1990 για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 142 Α'/31.8.1994)

N. 2601/1998 «Ενισχύσεις Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη της Χώρας» (ΦΕΚ 81 Α'/15.4.1998)

N. 3299/2004 «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση» (ΦΕΚ 261 Α'/23.12.2004)

N. 3427/2005 «Φόρος προστιθέμενης αξίας στις Νέες Οικοδομές, μεταβολές στην φορολογία κεφαλαίου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 312 Α'/27.12.05)

N. 3522/2006 «Μεταβολές στην φορολογία εισοδήματος, απλούστευση στον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 276 Α'/22.12.06)

Εισηγητική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή»

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, Αθήνα, Σεπτέμβριος

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής (2007), Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, Αθήνα, Σεπτέμβριος

Ευρωπαϊκή Ένωση (2010), «Αξιολόγηση της περιφερειακής πολιτικής. Σκέψεις και αποτελέσματα», τ. 33, Άνοιξη

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2005) Σχέδιο δράσης για τις Κρατικές Ενισχύσεις, «Λιγότερες και καλύτερα στοχευμένες κρατικές ενισχύσεις: οδικός χάρτης για τη μεταρρύθμιση των κρατικών ενισχύσεων 2005-2009», Βρυξέλλες 07.06.05.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1990), Ελλάδα: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989-1993, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1994), Ελλάδα: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), Ελλάδα: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Αττικής (2006), Έκθεση επιχειρηματικότητας για την Περιφέρεια Αττικής

Πολιτική Κρατικών Ενισχύσεων της ΕΕ: Γενικός Κανονισμός απαλλαγής κατά κατηγορία, 29.8.2008-31.12.2013

Υπουργείο Ανάπτυξης, Απολογισμός 2004-2008

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, *Ενημερωτικός Οδηγός για τις Κατευθυντήριες Γραμμές Περιφερειακών Ενισχύσεων της περιόδου 2007-2013*

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, «*Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*», Αθήνα, Ιανουάριος

Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, *Παρουσίαση Επενδυτικών και Χρηματοδοτικών εργαλείων*, Αθήνα 19.03.2011

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρουλάκης Β. (2006), *Ο προσδιορισμός των κατευθύνσεων της οικονομικής δραστηριότητας*, εισήγηση στο Ελληνικό Ινστιτούτο Διοικητικών Επιστημών με θέμα: «Πολιτειακοί Θεσμοί και Σύνταγμα: Το αναγκαίο μεταναθεωρητικό πεδίο-εκτιμήσεις-προσδοκίες, 18-20/12, Αθήνα

Βλιαμός Σ. (1988), «*Οι Βιομηχανικές Περιοχές και η Βιομηχανική Περιφερειακή Πολιτική στην Ελλάδα*», ΕΤΒΑ

Γιαννιάς Δ., Λιάργκοβας Π. & Μανωλάς Γ. (1998), «Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και Περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα», ΤΟΠΟΣ, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, 15

Γεωργίου Γ. (1995), «Κριτήρια Περιφερειακών Κατανομών των Πόρων του Β' ΚΠΣ 1994-1999: Κριτική Θεώρηση», ΤΟΠΟΣ, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, τ. 10

Θωίδου Ε., «Χωρική ολοκλήρωση και περιφερειακή ανάπτυξη: Χωρικές διαστάσεις του αναπτυξιακού προγραμματισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα»

IOBE (2007), Δελτίο αποτελεσμάτων έρευνας επενδύσεων στη βιομηχανία, 2.3.2007

IOBE (2007), Δελτίο αποτελεσμάτων έρευνας επενδύσεων στη βιομηχανία, 19.7.2007

Ιωαννίδης Σ. (2007), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα: 2007-2013: Επισκόπηση από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας IOBE, Νοέμβριος

Καλογήρου Ν., Καραγιάννη Σ. & Λαμπριανίδης Λ. (1989), «Οι επιπτώσεις των κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τ. 73

ΚΕΠΕ (1980), Το σύστημα Κινήτρων Περιφερειακής και Οικονομικής Ανάπτυξης, Αθήνα

Κίντης Σ., Ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας, εκδόσεις Gutenberg – ΠΑΝ/ΚΑ – Επιχ/σεις Γ. Δαρδάνος & Κ. Δαρδάνος

Κόνσολας Ν. (1985), Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Κόνσολας Ν. (1997), Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Κόνσολας Ν., Παπαδασκαλόπουλος Α. & Χριστοφάκης Μ., «Στρατηγικός Σχεδιασμός και Τοπική Ανάπτυξη: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Δήμου Ροδίων»

Κρεμμυδάς Β. (1989), *Εισαγωγή στην Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης (16^{ος} – 20^{ος} αιώνας*, Πανεπιστημιακό εγχειρίδιο, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα

Λαδιάς Χ. (2006), Εισήγηση «*Επιχειρηματικότητα και Περιφερειακή ανάπτυξη*», 4^η Διημερίδα Επιχειρηματικότητας 18-19 Μαΐου

Λαμπριανίδης Α. (2002), *Οικονομική γεωγραφία. Στοιχεία θεωρίας και εμπειρικά παραδείγματα*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα

Λαμπριανίδης Α. (1994), «*Κάποιες σκέψεις για τη νέα Βιομηχανική Πολιτική: σχόλια πάνω στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βιομηχανίας και στο νέο αναπτυξιακό νόμο*», ΤΟΠΟΣ, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, τ. 8

Λεμονιάς Ε. (1985), «*Αναπτυξιακά κίνητρα στην Ελλάδα και στην ΕΟΚ*», ΚΕΠΕ, Ιούλιος, Αθήνα

Μαραβέγιας Ν. (1990), «*Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και περιφερειακή ανάπτυξη: μια αναδρομή στο ζήτημα της σύγκλισης*», ΤΟΠΟΣ, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, 1

Νικολαΐδης Μ., Χριστοπούλου Ο., Καρασαββόγλου Α., Μανδήλας Α. & Μαδυτινός Δ. (2009), «*Εκτίμηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος αξιολόγησης των επενδύσεων στην Ελλάδα: Η περίπτωση των αναπτυξιακών κινήτρων στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης*», Αειχώρος, τ. 12

Οικονόμου Δ. (2004), «*Η περιφερειακή διάσταση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης: Πρώτες εκτιμήσεις*», Αειχώρος, τεύχος 1, τόμος 3, Μάιος

Παπαδασκαλόπουλος Α. & Χριστοφάκης Μ. (2004), «*Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική: Διαχρονική εξέλιξη, ισχύον πλαίσιο και προοπτικές*» στο Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.) *Οικονομία και Πολιτική στη Σύγχρονη Ελλάδα*, τομ. Α' 3^η έκδοση, Αθήνα, Διόνικος

Παπαδούλης Α (2007), Πρόταση Σειράς Θέσεων για την Περιφερειακή Ανάπτυξη, Σεπτέμβριος

- Παπαδούλης Α., Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2003)**, «Πολιτικές επενδυτικών κινήτρων και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Επισκόπηση και Πρώτη Αξιολόγηση», Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών, Σειρά ερευνητικών εργασιών 9, Απρίλιος, τ. 5
- Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (1999)**: «Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης: ο Αναπτυξιακός Νόμος 1892/1990 και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του», Κομοτηνή
- Πετράκης Π. (1990)**, «Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Πετράκος Γ. (2004)**, «Περιφερειακές ανισότητες και περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα», Αειχώρος, Μάιος, τεύχος 1, τόμος 3
- Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2003)**, «Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα: Μια εναλλακτική μέθοδος υπολογισμού», Τεχν. Χρον. Επιστ. Εκδ. ΤΕΕ, ΙΙ, τ. 1-2
- Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2004)**, *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Πολύζος Σ. (2011)**, *Περιφερειακή Ανάπτυξη*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Πολύζος Σ. & Πετράκος Γ. (2001)**, «Χωροθέτηση των επιχειρήσεων στην Ελλάδα: ανάλυση προσδιοριστικών παραγόντων και εμπειρική διερεύνηση», ΤΟΠΟΣ, τ. 17
- Ρέππας Π. (1991)**, *Οικονομική ανάπτυξη. Θεωρίες και στρατηγικές*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Σκούντζος Θ. (1996)**, *Περιφερειακή Οικονομική ανάλυση και πολιτική. Θεωρία και μέτρα πολιτικής*, Τόμος Α', γ' έκδοση, εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα – Πειραιάς
- Τσούκαλης Α. (1997)**, *Η νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Φουτάκης Δ. (2002)**, «Χωρική ανταγωνιστικότητα και περιφερειακές ανισότητες: νέες προσεγγίσεις και ερμηνείες», ΤΟΠΟΣ, Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και περιβάλλοντος, 18-19

Χριστοφάκης Μ. (2001), *Τοπική ανάπτυξη και περιφερειακή πολιτική*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Ψυχάρης Γ. (2004), «*Περιφερειακή πολιτική και περιφερειακά προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης της Ελλάδας: Αποτίμηση και προοπτικές*», Αειχώρος, τεύχος 1, τόμος 3, Μάιος

Ψυχάρης Γ. (2006), «*Η περιφερειακή κατανομή των δημοσίων επενδύσεων στην Ελλάδα 1976-2001*», Επιστημονικό Marketing – Management, Μάιος

Ψυχάρης Γ. (2009), Σειρά Διαλέξεων «*Ζητήματα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής ανάπτυξης*», Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Begg I. (2002), “*Investability: The key to competitive Regions and Cities?*”, Regional Studies, Vol. 36.2

Delitheou V., “*The contribution of Incentives policies in attracting FDI and fostering regional development in Greece*”

Faini R. & Schiantarelli F. (1987), «*Incentives and Investment Decisions: The Effectiveness of Regional Policy*», Oxford Economic papers, New series, Vol. 39, N. 3

Kokkinou A. & Psycharis Y. (2004), “*Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece*”, Discussion Paper Series, 10 (11), Department of Planning and Regional Development, School of Engineering, University of Thessaly, September

Peters A. & Fisher P. (2004), “*The Failures of Economic Development Incentives*”, Journal of the American Planning Association, Vol. 70, No 1, Winter

Petrakos G. & Psycharis Y., «*Regional Policy in Greece: An overview and the Recent Policy change*»

Petrakos G., Skayannis P., Papadoulis A. & Anastasiou G. (2009), «*Entrepreneurship, innovation and regional development: A Southern European perspective*», Αειχώρος, Discussion Paper Series 15, January

Polyzos S. & Minetos D. (2007), «*Regional Development Incentives and their Influence on the Location Decisions of Industrial Firms in Greece: An ordinal regression analysis*», Αειχώρος, Discussion Paper Series 13, September

Richardson H. (1972), *Περιφερειακή Οικονομική*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Savoie D. (1985), “*Cash Incentives versus tax Incentives for Regional Development: Issues and Considerations*”, Canadian Journal of Regional Science

Walker D & Chapman K. (1992), *Η χωροθέτηση της βιομηχανίας. Θεωρία και πολιτική*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Woodside K. (1979), “*Tax Incentives vs subsidies: Political Considerations in Governmental Choice*”, University of Toronto, Canada

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.antagonistikotita.gr

www.info3kps.gr

www.ggea.gr

www.hellaskps.gr

www.ops.gr

www.mou.gr

www.ypan.gr

www.espa.gr

www.ependyseis.gr

www.mindev.gov.gr

www.statistics.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: κ.κ. ΑΕΠ, κατά μεγάλη γεωγραφική περιοχή, περιφέρεια και νομό 2002-2007

Έτη Μεγάλες γεωγραφικές περιοχές, περιφέρειες και νομοί	Years						NUTS I, II and III
	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007*	
Σύνολο Ελλάδος	14.254	15.642	16.798	17.594	18.878	20.231	Ellas, total
Βόρεια Ελλάς	11.174	12.155	13.012	13.626	14.661	15.284	Voreia Ellas
Ανατ. Μακεδονία, Θράκη	9.866	10.671	11.366	11.938	12.706	13.541	Anat. Macedonia, Thraki
Έβρος	10.169	11.115	12.139	12.817	13.776	13.993	Evros
Ξάνθη	9.643	10.734	11.326	12.043	12.603	13.144	Xanthi
Ροδόπη	9.219	9.684	10.204	10.305	10.347	11.645	Rodopi
Δράμα	9.117	9.805	10.514	10.599	11.522	12.766	Drama
Καβάλα	10.759	11.560	12.109	13.178	14.369	15.423	Kavala
Κεντρική Μακεδονία	11.592	12.505	13.531	14.159	15.247	15.798	Kentriki Makedonia
Ημαθία	11.337	11.203	12.449	12.767	13.156	14.469	Imathia
Θεσσαλονίκη	12.783	13.989	15.112	15.851	16.988	17.317	Thessaloniki
Κιλίκις	10.629	11.783	12.915	13.907	15.599	16.049	Kilkis
Πέλλα	9.853	9.700	10.374	11.044	12.280	13.090	Pella
Πιερία	9.466	10.258	10.778	11.313	12.257	13.032	Pieria
Σέρρες	8.238	8.923	9.766	9.810	10.662	11.415	Serres
Χαλκιδική	11.444	12.428	13.329	13.866	15.103	15.922	Chalkidiki
Δυτική Μακεδονία	11.880	12.660	13.330	14.543	15.943	16.525	Dytiki Makedonia
Γρεβενά	9.518	9.987	10.393	12.575	15.139	13.026	Grevena
Καστοριά	9.880	10.945	11.105	12.139	13.634	13.760	Kastoria
Κοζάνη	13.642	14.247	15.153	16.524	17.636	18.778	Kozani
Φλώρινα	10.262	11.427	12.081	12.445	13.882	14.877	Florina
Θεσσαλία	10.896	12.266	12.895	13.266	14.232	14.876	Thessalia
Καρδίτσα	8.626	9.616	10.016	10.207	10.427	11.026	Karditsa
Λάρισα	11.777	13.509	13.969	14.307	14.800	15.481	Larisa
Μαγνησία	12.446	13.797	14.565	15.101	17.131	17.742	Magnisia
Τρίκαλα	8.657	9.599	10.566	10.892	11.875	12.500	Trikala
Κεντρική Ελλάς	11.562	12.444	13.097	13.902	15.080	15.604	Kentriki Ellas
Ήπειρος	10.794	11.868	12.784	13.108	14.546	14.887	Ipeiros
Άρτα	8.796	9.733	10.268	10.708	11.691	12.474	Arta
Θεσπρωτία	10.676	11.740	12.664	12.769	14.760	15.225	Thesprotia
Ιωάννινα	11.705	12.983	14.075	14.430	15.893	15.921	Ioannina
Πρέβεζα	10.826	11.431	12.242	12.418	13.824	14.393	Preveza
Ιόνια Νησιά	12.484	13.392	13.529	14.252	15.510	16.124	Ionian Nisia
Ζάκυνθος	15.479	16.032	16.215	17.406	19.149	19.528	Zakynthos
Κέρκυρα	11.842	12.736	12.628	13.342	14.087	14.817	Kerkyra
Κεφαλληνία	12.667	13.802	14.241	14.839	17.171	17.651	Kefallinia
Λευκάδα	10.122	11.382	12.301	12.538	14.047	14.809	Lefkada

Έτη Μεγάλες γεωγραφικές περιοχές, περιφέρειες και νομοί	Years						NUTS I, II and III
	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007*	
Δυτική Ελλάς	9.672	10.609	10.929	11.569	12.423	13.029	Dytiki Ellas
Αιτωλοακαρνανία	8.726	9.391	9.833	10.531	11.341	11.607	Aitoliakarnania
Αχαΐα	11.433	12.450	12.627	13.508	14.587	15.237	Achaia
Ήλεια	7.694	8.613	9.155	9.248	9.688	10.575	Ilia
Στερεά Ελλάς	14.091	14.810	15.854	16.869	18.086	18.293	Stereia Ellas
Βοιωτία	24.324	24.848	25.584	26.000	27.908	29.106	Voiotia
Ευβοία	11.246	12.300	13.501	14.174	15.404	15.978	Evvoia
Ευρυτανία	7.244	8.139	8.657	9.563	10.074	11.130	Evyrtania
Φθιώτιδα	11.598	11.935	13.018	15.141	15.844	14.756	Fthiotida
Φωκίδα	10.541	11.546	12.782	12.796	14.219	14.351	Fokida
Πελοπόννησος	11.591	12.446	13.189	14.324	15.701	16.509	Peloponnisos
Αργολίδα	11.482	12.396	12.966	13.905	14.884	15.760	Argolida
Αρκαδία	13.152	14.465	15.522	17.139	18.486	19.167	Arkadia
Κορινθία	15.190	15.495	16.339	18.228	20.042	21.282	Korinthia
Λακωνία	9.163	9.957	10.455	10.896	12.362	12.691	Lakonia
Μεσσηνία	9.054	10.107	10.833	11.563	12.749	13.463	Messinia
Αττική	18.950	21.088	22.957	23.945	25.331	27.934	Attiki
Νησιά Αιγαίου, Κρήτη	13.431	14.549	15.111	15.647	17.470	18.329	Nisia Aigaiou, Kriti
Βόρειο Αιγαίο	10.029	11.498	11.927	12.598	14.245	14.518	Voreio Aighaio
Λέσβος	9.524	11.130	11.363	12.037	13.539	13.950	Lesvos
Σάμος	10.395	11.425	11.331	12.143	13.738	14.234	Samos
Χίος	10.761	12.314	13.573	14.117	16.106	15.911	Chios
Νότιο Αιγαίο	15.501	17.076	17.392	17.759	20.160	20.986	Notio Aighaio
Δωδεκάνησος	14.921	16.295	16.594	16.866	19.342	20.366	Dodekanisos
Κυκλάδες	16.499	18.426	18.779	19.321	21.595	22.076	Kyklades
Κρήτη	13.552	14.311	15.036	15.605	17.189	18.252	Kriti
Ηράκλειο	14.106	14.779	15.502	15.344	17.455	18.553	Irakleio
Λασιθί	12.762	13.975	14.073	15.087	17.810	18.918	Lasithi
Ρεθύμνο	13.147	13.451	14.632	15.280	16.472	16.213	Rethymno
Χανιά	13.067	14.030	14.821	16.052	17.268	18.416	Chanias

Πηγή: «Περιφερειακοί Λογαριασμοί», ΕΣΥΕ, 2002-2007

Πίνακας 2: Τα κίνητρα του Ν. 1262/1982

Ζώνες κινήτρων	Επιχορήγηση	Επιδότηση επιτοκίου δανεισμού	Αφορολόγητες εκπτώσεις		Αυξημένες αποσβέσεις		
			Ποσοστό αφορολόγητης έκπτωσης	Ποσοστό ετήσιων κερδών που μπορεί να φθάσει η αφορολόγητη έκπτωση	Α' Βάρδια	Β' Βάρδια	Γ' Βάρδια
	Α' Ομάδα κινήτρων		Β' Ομάδα κινήτρων		Ενιαίο κίνητρο για την Α' & Β' Ομάδα		
Α'	0	0	0	0	0	20%	40%
Β'	10-25%	10-25%	40%	60%	20%	40%	80%
Γ'	15-40%	15-40%	55%	75%	35%	70%	120%
Δ'	20-50%	20-50%	70%	90%	50%	100%	150%

Πηγή: Ν.1262/1982

Πίνακας 3: Τα κίνητρα του Ν. 1892/1990

Ζώνες κινήτρων	Επιχορήγηση	Επιδότηση επιτοκίου δανεισμού	Αφορολόγητες εκπτώσεις		Αυξημένες αποσβέσεις		
			Ποσοστό αφορολόγητης έκπτωσης	Ποσοστό ετήσιων κερδών που μπορεί να φθάσει η αφορολόγητη έκπτωση	Α' Βάρδια	Β' Βάρδια	Γ' Βάρδια
	Α' Ομάδα κινήτρων		Β' Ομάδα κινήτρων		Ενιαίο κίνητρο για την Α' & Β' Ομάδα		
Α'	0	0	0	0	0	20%	40%
Β'	15%	15%	60%	60%	20%	40%	80%
Γ'	25%	25%	75%	75%	35%	70%	120%
Δ'	35%	35%	90%	90%	50%	100%	150%
Θράκη	45%	45%	100%	100%	50%	100%	150%

Πηγή: Ν. 1892/1990

Πίνακας 4: Υπαγόμενα Επενδυτικά Σχέδια του Ν. 3299/2004

Κατηγορίες επενδυτικών σχεδίων	Παραδείγματα υπαγόμενων επενδυτικών σχεδίων
Πρωτογενής Τομέας	Κτηνοτροφικές & αγροτικές μονάδες, αλιευτικές επιχειρήσεις (υδατοκαλλιέργειες)
Δευτερογενής Τομέας	Μεταποίηση & ενέργεια
Τριτογενής Τομέας	Λοιπές υπηρεσίες (εμπορευματικοί σταθμοί, υπηρεσίες εφοδιαστικής αλυσίδας, ευρυζωνικά δίκτυα, εργαστήρια εφαρμοσμένης έρευνας, κλπ)
Τουρισμός	Ξενοδοχειακές μονάδες, συνεδριακά & χιονοδρομικά κέντρα, κέντρα τουρισμού υγείας, κλπ
Ειδικά επενδυτικά σχέδια	Σχέδια προστασίας του περιβάλλοντος, εξοικονόμησης ενέργειας, παραγωγής καινοτομικών προϊόντων, κλπ

Πηγή: Ν. 3299/2004

Πίνακας 5: Ποσοστά ενισχύσεων ανά ζώνη κινήτρων

Επιχορήγηση ή και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης κατά τα ποσοστά του πίνακα:						
Κατηγορία Επένδυσης	Περιοχή Α	Περιοχή Β	Περιοχή Γ	Περιοχή Δ1	Περιοχή Δ2	Περιοχή Δ3
Κατηγορία 1	0%	18%	30%	35%	40%	40%
Κατηγορία 2	0%	13%	25%	35%	35%	35%
Κατηγορία 3	40%	40%	40%	40%	40%	40%
Κατηγορία 4	30%	30%	35%	35%	40%	40%
Κατηγορία 5	35%	35%	35%	35%	35%	35%
Όρια ενισχύσεων/Ζώνη	0-40%	13-40%	25-40%	35-40%	35-40%	35-40%
ή εναλλακτικά φορολογική απαλλαγή κατά τα ποσοστά του πίνακα:						
Κατηγορία Επένδυσης	Περιοχή Α	Περιοχή Β	Περιοχή Γ	Περιοχή Δ1	Περιοχή Δ2	Περιοχή Δ3
Κατηγορία 1	0%	50%	100%	100%	100%	100%
Κατηγορία 2	0%	50%	100%	100%	100%	100%
Κατηγορία 3	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Κατηγορία 4	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Κατηγορία 5	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Όρια ενισχύσεων/Ζώνη	0-100%	50-100%	100%	100%	100%	100%
ή εναλλακτικά επιχορήγηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης κατά τα ποσοστά του πίνακα:						
Κατηγορία Επένδυσης	Περιοχή Α	Περιοχή Β	Περιοχή Γ	Περιοχή Δ1	Περιοχή Δ2	Περιοχή Δ3
Κατηγορία 1	0,0%	18,4%	35,1%	40,0%	45,5%	48,1%
Κατηγορία 2	0,0%	18,4%	32,2%	40,0%	45,5%	45,5%
Κατηγορία 3	40,0%	40,0%	40,0%	40,0%	40,0%	40,0%
Κατηγορία 4	35,0%	35,0%	40,0%	40,0%	45,5%	48,1%
Κατηγορία 5	35,0%	35,0%	35,0%	35,0%	35,0%	35,0%
Όρια ενισχύσεων/Ζώνη	0,0-35,0%	18,4-40,0%	33,2-40,0%	35,0-40,0%	35,0-45,5%	35,0-48,1%

Πηγή: Ν. 3299/2004

Πίνακας 6: Παράγοντες που επηρεάζουν την επενδυτική δραστηριότητα στη βιομηχανία (συντελεστές σημαντικότητας¹)

Παράγοντες	2006	2007
Η Ζήτηση για τα προϊόντα τους	43,6	44,8
Τα Κέρδη της επιχείρησης	17,7	21,0
Η Διαθεσιμότητα Κεφαλαίων και το Κόστος τους	5,8	6,8
Οι Τεχνολογικές Εξελίξεις	33,7	35,4
Τα Κίνητρα για Επενδύσεις	19,8	20,2
Η Φορολογία των Κερδών	7,6	8,6
Η Οικονομική Πολιτική στο σύνολό της	2,3	3,7
Άλλοι λόγοι	1,8	1,4

¹ Ο συντελεστής λαμβάνει τιμές στο διάστημα +100, όταν όλες οι επιχειρήσεις εκτιμούν πολύ θετική την επίπτωση του αντίστοιχου παράγοντα και -100 αντίστροφα.

Πηγή: ΙΟΒΕ, «Έρευνα επενδύσεων στη βιομηχανία».

Πίνακας 7: Κατάταξη ΕΠΑΝ σε σχέση με τα υπόλοιπα Τομεακά Προγράμματα με βάση την απορρόφηση

A/A	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	Ρυθμός απορρόφησης 31-12-2006
1	ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	64,42%
2	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΑΡΧ. ΕΠΑΓΓ. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	60,20%
3	ΟΔΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ, ΛΙΜΕΝΕΣ, ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	58,07%
4	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ & ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	57,60%
5	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΑΝΑΣ/ΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	56,55%
6	ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	56,08%
7	ΑΛΙΕΙΑ	55,47%
8	ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ	52,76%
9	ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ, ΑΣΤΙΚ. ΣΥΓΚΟΙΝ., ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ	53,69%
10	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	54,32%
11	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	46,59%
12	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	44,69%

Πηγή: ΥΠΑΝ, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα

Πίνακας 8: ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα – Χρηματοδοτήσεις ανά κατηγορία θέματος Προτεραιότητας

Κατηγορίες Θεμάτων Προτεραιότητας	Ποσό Κοινοτικής χρηματοδότησης	Ποσοστό
Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη (Ε&ΤΑ), καινοτομία και επιχειρηματικότητα	829.970.000	64,29%
Ενέργεια	330.990.000	25,64%
Τουρισμός	39.380.000	3,05%
Πολιτισμός	49.330.000	3,82%
Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο	12.330.000	0,96%
Τεχνική βοήθεια	29.000.000	2,25%
ΣΥΝΟΛΟ	1.291.000.000	100%

Πηγή: www.antagonistikotita.gr

Πίνακας 9: Πορεία υλοποίησης ΕΣΠΑ, Ημερομηνία αναφοράς 31/05/2011.

ΚΩΔ. ΕΠ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	Συγχρηθ Διμόσια Δαπάνη (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Συγχρηθ Διμόσια Δαπάνη Ενταξιμένων Έργων (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Ποσοστό Ενταξιμένων Έργων (%)	Συγχρηθ Διμόσια Δαπάνη Νομικών Δεσμεύσεων (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Ποσοστό Νομικών Δεσμεύσεων (%)	Πραγμάτες Δαπάνες Συγχρηθ ΔΔ (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Ποσοστό Πραγματών Δαπανών (Συγχρηθ ΔΔ Εθνική+Κοινοτική)(%)
		1	2	3=2/1	4	5=4/1	6	7=6/1
01	Ε.Π. Περιβάλλον - Αειφόρος Ανάπτυξη	2.250.000.000	1.364.878.310	60,66%	408.118.503	18,05%	199.969.788	8,89%
02	Ε.Π. Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας	4.976.191.728	4.604.342.753	92,53%	2.990.960.741	60,11%	1.006.508.638	20,23%
03	Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα	1.519.000.000	907.461.168	59,74%	830.143.578	54,65%	559.767.463	36,85%
04	Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση	1.075.000.000	504.586.036	46,94%	209.886.031	19,53%	140.050.192	13,03%
05	Ε.Π. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού	2.825.333.333	1.572.607.504	55,68%	824.394.181	29,18%	469.694.810	16,62%
06	Ε.Π. Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση	2.058.000.000	1.191.868.885	57,90%	726.225.511	35,29%	238.380.603	11,58%
07	Ε.Π. Διακριτική Μεταρρύθμιση	631.000.000	240.512.226	38,12%	76.388.480	12,11%	41.073.349	6,51%
08	Ε.Π. Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής	225.882.353	209.746.664	92,86%	132.116.757	58,49%	52.441.530	23,22%
09	Π.Ε.Π. Μακεδονίας - Θράκης	3.284.500.000	2.950.022.456	90,37%	1.879.724.827	57,58%	870.216.512	26,86%
10	Π.Ε.Π. Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων	1.143.000.000	798.615.402	69,87%	462.333.441	40,45%	252.316.901	22,07%
11	Π.Ε.Π. Κρήτης & Νήσων Αιγαίου	1.194.000.178	1.146.567.446	96,03%	642.859.073	53,82%	274.555.632	22,99%
12	Π.Ε.Π. Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου	1.473.995.714	1.512.635.942	102,82%	908.654.965	61,65%	470.600.944	31,93%
13	Π.Ε.Π. Αττικής	3.051.000.000	2.059.470.319	67,50%	1.216.513.950	39,87%	706.431.206	23,15%
ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΜΕΑ ΚΩΝ (01-08)		15.560.407.414	10.595.802.547	68,09%	6.196.331.760	39,82%	2.707.886.375	17,40%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ (09-13)		10.126.495.892	8.467.311.564	83,62%	5.109.886.257	50,46%	2.574.121.195	25,42%
14	ΕΘΝΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΩΝ	211.733.870	1.125.363	0,53%	1.125.363	0,53%	372.863	0,18%
ΚΩΔ. ΕΠ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	Συγχρηθ Διμόσια Δαπάνη (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Συγχρηθ Διμόσια Δαπάνη Ενταξιμένων Έργων (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Ποσοστό Ενταξιμένων Έργων (%)	Συγχρηθ Διμόσια Δαπάνη Νομικών Δεσμεύσεων (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Ποσοστό Νομικών Δεσμεύσεων (%)	Πραγμάτες Δαπάνες Συγχρηθ ΔΔ (Εθνική+Κοινοτική)(€)	Ποσοστό Πραγματών Δαπανών (Συγχρηθ ΔΔ Εθνική+Κοινοτική)(%)
		1	2	3=2/1	4	5=4/1	6	7=6/1
15	ΕΛΛΑΔΑ - ΚΥΠΡΟΣ	58.294.109	2.507.940	4,30%	2.507.940	4,30%	32.869	0,06%
16	ΕΛΛΑΔΑ - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	132.318.963	7.530.655	5,69%	7.530.655	5,69%	2.077	0,00%
17	ΕΛΛΑΔΑ - ΙΤΑΛΙΑ	118.806.893	5.882.414	4,96%	5.882.414	4,96%	8.945	0,01%
18	ΕΛΛΑΔΑ - ΠΓΔΜ	13.806.397	1.360.639	10,00%				
19	ΕΛΛΑΔΑ - ΑΛΒΑΝΙΑ	10.228.072	1.022.808	10,00%				
ΣΥΝΟΛΟ ΕΔΑ ΦΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ		333.054.434	18.304.466	5,50%	15.921.009	4,78%	43.911	0,01%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ (01-19)		26.291.691.610	19.082.543.930	72,75%	11.323.264.388	43,17%	5.282.424.344	20,14%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Ειδική Υπηρεσία Ο.Π.Σ.

Πίνακας 10: Εγκριθείσες επενδύσεις Ν. 1262/1982 για την περίοδο 1.1.82 – 31.12.90

Περιφέρεια	Ύψος επένδυσης '000 €	%	Επιχορήγηση '000€	%	Νέες θέσεις εργασίας	
						%
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	283.493,69	7,41	107.438,33	8,40	21.595	13,29
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	599.368,90	15,67	204.524,37	15,99	31.912	19,64
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	67.495,44	1,76	25.066,65	1,96	4.354	2,68
ΗΠΕΙΡΟΣ	120.425,73	3,15	46.134,76	3,61	5.955	3,66
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	188.742,76	4,93	52.225,92	4,32	8.064	5,29
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	157.807,84	4,12	43.982,28	3,44	6.252	3,85
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	195.486,97	5,11	65.712,30	5,14	10.437	6,42
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	679.920,59	17,77	230.077,18	17,99	17.615	10,84
ΑΤΤΙΚΗ	189.973,54	4,97	75.560,59	5,91	5.126	3,15
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	205.984,21	5,38	63.074,33	4,93	10.082	6,20
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	182.998,18	4,78	72.901,04	5,70	6.810	4,19
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	493.939,71	12,91	169.928,27	13,29	15.272	9,40
ΚΡΗΤΗ	460.271,19	12,03	119.134,45	9,32	18.479	11,37
Σύνολα	3.825.908,75	100,0	1.278.760,47	100,0	162.493	100,0

Πηγή: Σύνδεσμος Βιομηχανιών Θεσσαλίας και Κεντρικής Ελλάδας, 2002 στο Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2004)

Πίνακας 11: Εγκριθείσες επενδύσεις Ν. 1892/1990 για την περίοδο 1.1.90 – 31.12.98

Περιφέρεια	Ύψος επένδυσης '000 €	%	Επιχορήγηση '000€	%	Νέες θέσεις εργασίας	
						%
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	1.340.015,40	26,49	638.706,57	34,16	13.096	26,32
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	667.191,06	13,19	231.499,88	12,38	7.591	15,26
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	172.096,34	3,40	64.234,36	3,44	1.892	3,80
ΗΠΕΙΡΟΣ	144.722,11	2,86	45.443,90	2,43	1.391	2,80
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	407.206,83	8,05	141.919,26	7,59	3.081	6,19
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	76.239,82	1,51	20.483,00	1,10	633	1,27
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	288.946,15	5,71	102.331,71	5,47	2.997	5,98
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	527.984,79	10,44	154.091,75	8,24	5.045	10,14
ΑΤΤΙΚΗ	594.568,89	11,75	169.939,72	9,09	5.407	10,87
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	183.979,34	3,64	58.999,02	3,16	2.034	4,09
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	106.597,50	2,11	42.058,86	2,25	1.471	2,96
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	243.666,55	4,82	79.120,80	4,23	2.519	5,06
ΚΡΗΤΗ	305.117,76	6,03	121.037,64	6,47	2.615	5,26
Σύνολα	5.085.332,54	100,0	1.869.866,47	100,0	49.752	100,0

Πηγή: Σύνδεσμος Βιομηχανιών Θεσσαλίας και Κεντρικής Ελλάδας, 2002 στο Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2004)

Πίνακας 12: Κατανομή εγκεκριμένων επενδύσεων Ν. 2601/1998 για την περίοδο 1998 έως 2004

Περιφέρεια	Συνολικές υπαγωγές		Ύψος επιχορήγησης		Νέες θέσεις εργασίας		Μέσο ύψος επένδυσης (εκατ. €)
	Αρ. Σχεδ.	Υψος €	Αρ. Σχεδ.	Υψος €	Αρ. Σχεδ.	Υψος €	
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	666	19,5%	220.426	22,8%	3.880	18,6%	2,18
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	444	13,0%	126.006	13,1%	3.307	15,9%	1,13
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	35	1,0%	9.105	0,9%	302	1,4%	0,43
ΗΠΕΙΡΟΣ	167	4,9%	51.414	5,3%	1.244	6%	0,58
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	232	6,8%	59.223	6,1%	1.512	7,3%	0,77
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	80	2,3%	17.165	1,8%	348	1,7%	0,63
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	245	7,2%	61.195	6,3%	1.691	8,1%	1,31
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	595	17,4%	177.251	18,4%	3.014	14,5%	2,35
ΑΤΤΙΚΗ	346	10,1%	83.370	8,6%	1.893	9,1%	3,11
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	116	3,4%	32.021	3,3%	861	4,1%	0,87
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	54	1,6%	17.226	1,8%	442	2,1%	0,50
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	191	5,6%	48.102	5%	882	4,2%	0,70
ΚΡΗΤΗ	248	7,25	62.341	6,5%	1.459	7%	0,52
Σύνολα	3.419	100%	964.845	100%	20.835	100%	15,08

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών.

Πίνακας 13: Επενδυτικά Σχέδια Ν. 3299/2004 από έναρξη εφαρμογής έως 06/05/2011

	ΠΟΣΑ ΑΙΤΗΣΕΩΝ			ΠΟΣΑ ΕΓΚΡΙΣΕΩΝ			
	ΑΡ. ΕΠΕΝΔ ΣΧΕΔ.	ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ €	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ €	ΑΡ. ΕΠΕΝΔ ΣΧΕΔ.	ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ €	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ €	ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓ.
ΑΤΤΙΚΗ	526	2.659.705.242	875.209.974	301	1.220.754.955	370.491.524	3.115
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	979	2.102.382.369	1.022.184.394	660	1.221.175.924	604.173.123	3.383
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.854	3.801.604.606	1.444.831.422	1.146	2.264.175.172	873.947.708	5.922
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	513	1.009.979.303	400.455.448	364	627.451.270	253.433.799	1.014
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1.211	1.691.886.809	677.562.554	936	1.114.476.139	444.793.646	3.125
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	935	3.826.605.627	1.359.613.173	733	2.735.526.721	944.235.918	3.289
ΗΠΕΙΡΟΣ	1.108	1.521.197.349	754.696.346	723	861.107.533	426.923.167	2.163
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1.784	5.279.707.387	2.456.227.413	1.071	2.881.397.215	1.361.716.186	4.853
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1.225	2.680.820.742	1.258.232.678	863	1.695.352.319	786.798.322	2.632
ΚΡΗΤΗ	2.163	3.718.305.751	1.336.154.626	1.321	2.059.775.862	738.079.674	4.187
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	291	918.332.114	384.619.516	233	639.596.981	274.542.516	1.463
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	361	541.088.098	273.064.195	257	322.287.699	166.485.839	798
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	637	3.400.353.676	1.429.723.616	504	2.476.353.729	935.585.777	3.828
ΣΥΝΟΛΟ	13.607	33.151.969.573	13.672.580.856	9.112	20.119.936.519	8.233.257.199	39.779

Πηγή: Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Γενική Δ/ση Ιδιωτικών Επενδύσεων, Δ/ση έγκρισης και ελέγχου επενδύσεων, Τμήμα Μελετών και Στατιστικής Τεκμηρίωσης

Πίνακας 14: Βασικές Προτεραιότητες Α' ΚΠΣ και κατανομή πόρων

Προτεραιότητες	Σχετικό μερίδιο στην αρχή του ΚΠΣ	Σχετικό μερίδιο στο τέλος του ΚΠΣ
1) Βελτίωση βασικών υποδομών	37,4 %	28,8%
2) Ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και αγροτική ανάπτυξη	5,8%	6,1%
3) Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων	7,0%	3,8%
4) Ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού	1,3%	0,8%
5) Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	7,5%	10,2%
6) Ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών	40,9%	50,3%
Σύνολο	100,0%	100,0%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1990.

Πίνακας 15: Αναπτυξιακοί άξονες Β' ΚΠΣ και κατανομή πόρων

Άξονες	Σχετικό μερίδιο στην αρχή του ΚΠΣ	Σχετικό μερίδιο στο τέλος του ΚΠΣ
1) Μείωση του βαθμού περιφερειακότητας & προώθηση της εσωτερικής συνοχής μέσω της ανάπτυξης των μεγάλων δικτύων υποδομής	27,8%	22,3%
2) Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης	9,05%	11,7%
3) Ανάπτυξη & ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού	25,3%	21,9%
4) Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού & προώθηση της εργασίας	12,5%	15,4%
4) Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών	25,0%	28,5%
Τεχνική Βοήθεια	0,33%	0,2%
Σύνολο	100,0%	100,0%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994.

Πίνακας 16: Αναπτυξιακοί άξονες και μορφές παρέμβασης και η κατανομή των πόρων

Άξονες Προτεραιότητας	Σχετικό μερίδιο
1) Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης	10,7%
2) Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας για βιώσιμη ανάπτυξη	14,5%
3) Μεταφορές	28,8%
4) Αγροτική ανάπτυξη και αλιεία	9,0%
5) Ποιότητα ζωής	4,3%
6) Κοινωνία της Πληροφορίας	6,8%
7) Περιφερειακή ανάπτυξη	25,8%
Τεχνική Βοήθεια	0,2%
Σύνολο	100,0%

➤ Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001.